

ROSTRA

BLAD VAN DE ECONOMISCHE FACULTEIT DER UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

REDACTIE

Noor de Bruin
Adriaan Dorresteyn
Harko van den Hende
Joke Jansen Schoonhoven
Jos Jongstra
Rob de Klerk
Hans Koenhein
Hans Soons
Mic van Wijk

ADRES

Jodenbreestraat 23
kamer 1339
tel. 525 24 97
1011 NH Amsterdam
copy naar:
Rostra
Jodenbreestraat 23
kamer 1339
1011 NH Amsterdam
Adreswijzigingen:
Studentenadministratie
Jodenbreestraat 23

ADVERTENTIES

Bij voorkeur schriftelijk
of telefonisch:
525 24 97 en 020 - 83 64 99
Tarieven:
1/1 pagina f 370.-
1/2 pagina f 300.-Bij 4 plaatsingen resp.:
f 350.- en f 285.-

OPLAGE: 2500
verschijnt 8x per jaar.

COVERDESIGN

Dick van Hell

DRUK

Drukkerij Kaal
Nieuwe Herengracht 61

L.S.,

Vrede, traditioneel een veel besproken onderwerp rond de kerst. Christelijke sentimentaliteit is rond deze datum niet van de lucht. Winter '81 staat echter wat betreft deze fel begeerde wereldvrede in het teken van eisen voor ontwapening. 21 November is een begrip geworden in de Nederlandse geschiedenis. Om de kerstdagen van U, beste lezer, niet extra te belasten vindt U de bijdrage van Rostra aan de discussie over be(ont)wapening in januari in de bus...

Een nummer waarin niet alle kanten van het thema bewapening en economie belicht konden worden wegens tijdgebrek, plotselinge ziekte en vermeende ondeskundigheid bij verschillende aangeschrevenen. Daarbij werden we ook gekonfronteerd met de weigering van het bedrijfsleven hun positie t.a.v. ontwapening toe te l i c h t e n .

Kortom, wij wensen allen die werken en studeren aan de fakulteit een gelukkig nieuwjaar!

Helaas moeten wij hieraan toevoegen dat U in deze eerste Rostra van 1982 de laatste Ekonoor zult aantreffen.

Wij zijn ons er van bewust dat dit voor velen wat minder, voor sommigen wellicht wat meer 'geluk' betekent in het nieuwe jaar.

pag.3	Interview Barnaby, NdB en HS
pag 5	Wapenbeperking en economie, symposium Han van
pag. 10	Verkeer en vervoer, Kees van Gent
pag. 12	Economie en bewapening, Fred v.d. Spek
pag. 15	Literatuuroverzicht, HK
pag. 16	FNV, HvdH
pag. 17	Ekonoor
pag. 18	Interview Dick van Nes, HvdH en J.J.
pag. 19	Dageraad, Dick van Nes Reactie bestuurscrisis

Barnaby:

publieke opinie kan leiders supermachten dwingen tot ontwapenen

Eén van de deelnemers aan het kongres over 'Wapenbeperking en Economie' was dr. Barnaby, voormalig directeur van het SIPRI. Iemand, die erg betrokken is bij de vredesbeweging. We spraken met een vermoeide, verstolen gapende man in zijn kamer in het VU-komplex.

Frank Barnaby is niet alleen in Nederland om deel te nemen aan diverse kongressen over ontwapening, maar ook om één en ander te regelen met betrekking tot zijn gastdocentschap aan de VU van Amsterdam. Begin volgend jaar zal hij enkele maanden lang een kollegecyclus verzorgen over vrede, met als centraal thema 'Nuclear war and the arms race'.

Barnaby houdt zich al enkele decennia bezig met internationale betrekkingen; zag een aantal atoombomproeven ('Yes, that is very dramatic') en nam als natuurkundige deel aan het eerste werkelijke overleg tussen Oost en West. In 1955, ten tijde van de Koude Oorlog, werd in Canada een internationale organisatie van wetenschappers opgericht, Pugwash genaamd.

Wetenschappers uit de hele wereld kwamen jaarlijks bijeen om te discussiëren over nucleaire wapens. Daar er nog geen andere contacten bestonden tussen Oost en West ('There literally was an iron curtain'), was deze organisatie het enige middel tot het uitwisselen van informatie.

SIPRI

In 1971 werd Barnaby directeur van het SIPRI (het invloedrijke Zweedse instituut voor vredesvraagstukken).

Dit research-instituut heeft als doel het produceren van relevante informatie over militaire technologie en ontwapening. Daarbij richt men zich niet louter op de nucleaire wapening.

Het SIPRI werd opgericht in 1966, één van de eerste wetenschappers, die erbij was betrokken, is de Nederlandse polemoloog professor Röling geweest.

Er wordt een Jaarboek gepubliceerd met gegevens omtrent internationale vrede, veiligheid en wapening.

Naar de mening van Barnaby heeft het SIPRI de afgelopen jaren zeker invloed kunnen uitoefenen: 'Wij hebben altijd gewaarschuwd voor wapening en de technologie van nucleaire wapens. En die gevaren worden nu onderkend. De nadruk heeft steeds gelegen op het ontwikkelen van de publieke opinie, en gezien de demonstraties in Europa heeft dit ook effect gehad. Bovendien heeft het SIPRI invloed op de beleidsmakers, de politici, die onderhandelen over ontwapening en wapenkontrolle.

We moeten ons nu gaan bezinnen op onze toekomstige rol, en die ligt vooral op het economische vlak. Zowel het SIPRI als de internationale vredesbeweging moeten onderzoek gaan doen naar de economische gevolgen van militaire uitgaven en ontwapening'.

Bijna alle informatie op het militaire vlak wordt gepubliceerd, slecht enkele kleine details worden geheim gehouden.

Gegevens verzamelt het SIPRI dan ook uit kranten, toespraken van politici, publikaties van de overheden etc. Naar de mening van Barnaby zijn die bronnen te vertrouwen, je moet ze alleen juist

kunnen interpreteren.

'Als er bijvoorbeeld een aantal publikaties binnenkomen over het aantal tanks, dat de Sovjet Unie aan India levert, dan schrijft de één 80, de ander heeft het over 75 en weer een ander noemt het getal van 82. Dan moet je daar het juiste aantal uit weten te halen'.

Dit vergt een uitgebreide, goed getrainde staf en, daar het SIPRI uit honderden publikaties haar informatie haalt, veel geld voor abonnementen. De Zweedse regering geeft daarvoor per jaar een subsidie van twee miljoen dollar.

Wetenschap

Barnaby gelooft, dat de mobilisatie van wetenschappers, ingezet voor de militaire industrie, de wapening totaal veranderd heeft.

Na de Tweede Wereldoorlog is dit enorm geëscaleerd: nu is ongeveer vijftig procent van alle wetenschappelijke onderzoekers in de wereld werkzaam in de militaire sektor. Daar komt nog bij, dat dit de meest vaardige en best opgeleide wetenschappers zijn: 'Zij zorgen ervoor, dat de machine blijft draaien en het is, samen met de burokraten, een groep, die grote politieke druk uit kan oefenen'.

De werkgelegenheid in de totale militaire sektor over de gehele wereld schat Barnaby op zo'n 57 miljoen arbeidsplaatsen. En daar zijn nauwelijks ongeschoolde mensen bij.

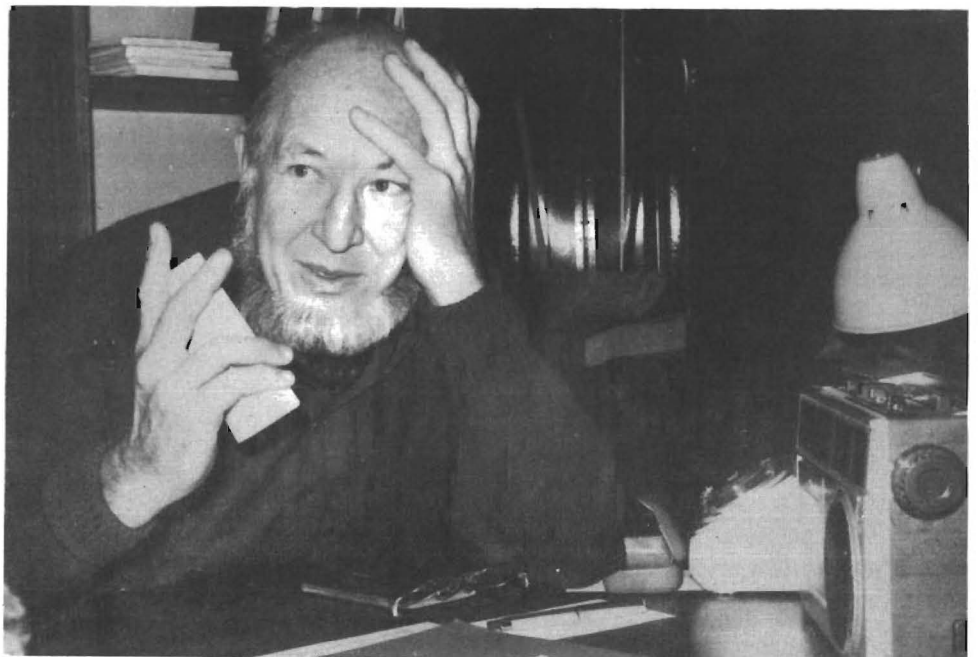
'De werkgelegenheid is ook een reden om niet te ontwapenen. Vooral de vakbonden zitten met een groot dilemma.

Aan de ene kant is het zo, dat militaire uitgaven zeer slecht zijn uit het oogpunt van de arbeid. De militaire sektor is namelijk uitzonderlijk kapitaalintensief. Als je een zelfde bedrag in de niet-militaire sektor steekt levert dat relatief veel meer extra banen op. Dus heeft de overall-werkgelegenheid baat bij daling van de militaire uitgaven en overheveling van dat geld naar de civiele sektor.

Daar tegenover staat dan, dat er werkloosheid zal optreden in de militaire sektor. Dit is permanente werkloosheid, omdat deze mensen erg moeilijk elders ingezet kunnen worden met behoud van hun erg hoge salaris. Koelkasten ontwerpen verdient beduidend minder dan het ontwikkelen van gespecialiseerde militaire apparatuur'.

Het gevaar is dan wel, dat de meest vaardige wetenschappers en de beste organisatiekundigen uit het maatschappelijk productie-proces verdwijnen: 'The army is brilliantly administered'.

Een ander probleem van ontwapening is, dat de producten, die in de militaire sektor worden ontwikkeld (bijvoorbeeld camera-lenzen van zeer hoge kwaliteit) niet kosten-efficiënt zijn: zij zijn te duur om in het groot voor niet-militaire doeleinden te gebruiken. Dit is een reden voor de militaire industrie om op overheden druk uit te oefenen te blijven ontwapenen.

Men is nog niet zover te willen overschakelen op het oplossen van wereldproblemen als voedselvoorziening, aantasting van de ozonlaag en dergelijke. Problemen, die alleen met behulp van hooggekwalificeerde technologie opgelost kunnen worden.

Ontwapening

Transformatie van uitgaven voor militaire doeleinden in civiele uitgaven is echter wel mogelijk. Om dat te bereiken bestaat er maar één methode: het uitoefenen van publieke druk.

'Een jaar geleden was ik 'totally pessimistic', ik zag geen weg om de wapeningswedloop te stoppen. Gaf ik jullie geen enkele kans om rustig in je bed te overlijden. Nu hebben de demonstraties in Europa mij hoop gegeven en geef ik jullie tien procent kans. De bevolking heeft wel degelijk de mogelijkheid politiek te overtuigen'.

In de Sovjet Unie bestaat bij Breznev en consorten ook de wens tot ontwapening. Zij kunnen zich uitbreiding van militaire uitgaven niet veroorloven, hebben het geld meer nodig voor productie van consumptiegoederen. Ze zullen dan ook niet ontwapenen uit morele, doch uit economische en politieke overwegingen.

'De Sovjet-leiders staan onder ongeveer dezelfde druk als de VS-leiders. Ook in Rusland verschaft de militaire sektor veel werkgelegenheid, waardoor er weer politieke druk uitgeoefend wordt. Het militaire industriële complex, ja. Als er nu militaire leiders bij Breznev aankloppen voor meer geld, wil de laatste, dat de publieke opinie zegt: nee.

Ik ben in Moskou geweest en heb daar met veel mensen over ontwapening gesproken. De publieke opinie haalt de Pravda niet, daarvoor moet je heel belangrijk zijn, maar wel de regionale pers. *Het 'nee' tegen bewapening klinkt daar dus ook wel degelijk door'.*

Ook de demonstraties in Europa beïnvloeden de leiders van de supermachten. Hoewel Reagan een 'ondoorzichtig, mysterieus persoon is, waarvan men de buitenlandse politiek niet kent', is zijn aanbod vlak voor de demonstratie in Amsterdam zeker bedoeld om die te voorkomen. 'Hij was bezorgd genoeg om zo'n grote speech af te steken'.

Hetgeen niet wil zeggen, dat Reagan ook serieus aan ontwapening denkt. Tijdens zijn rede over wapenbeheersing in Europa, gehouden in het kader van de 'ontwapeningsdag' aan onze fakulteit, zei Barnaby onder meer:

'De voorstellen van Reagan over wapenbeheersing moeten gezien worden als een verdere stap in de Russisch-Amerikaanse propaganda-oorlog. Er is veel reden om aan te nemen, dat de VS hun strategische arsenaal opbouwen voordat de onderhandelingen over wapenbeheersing zijn afgerond. Immers, anders zou de regering-Reagan aan de senaat het Salt II-verdrag ter ratifikatie hebben aangeboden. In plaats daarvan hebben ze aangekondigd het militaire budget reëel met veertig procent te verhogen over de volgende vijf jaar. Ongehoord in vredetijd'.

In de VS groeit de vredesbeweging ook, maar er zijn belangrijke verschillen tussen de VS (en de SU) en Europa.

'De Europeanen moeten twee dingen duidelijk maken. Ten eerste, dat zij genoeg hebben van beide supermachten; ten tweede, dat die 'guys' hun wapens niet hier moeten deponeren, want met behulp van veel wapens verhogen zij onze veiligheid niet, integendeel. Een oorlog in Europa

wordt er alleen maar waarschijnlijker door. Nu kan Europa dat makkelijk zeggen, want de wapens gaan dan gewoon weer terug naar waar ze horen: de VS en de Sovjet Unie. Maar wat dan? Dan zitten die ermee'.

Een tweede verschil is, dat in de VS extreem rechts nog erg veel invloed heeft, omdat zij gefinancierd wordt door de grote industrieën, bijvoorbeeld de oliën en de militaire industrie. In Europa hebben extreem rechts en links nauwelijks invloed.

'We just say: this man is crazy and we go on without listening to him'.

Europa tendeert meer naar modaal, de grote meerderheid.

Toch zullen de VS ook minder militaire uitgaven willen doen, daar zij in economisch opzicht achterblijven bij landen als Japan en West-Duitsland. Omdat er zoveel geld naar de militaire sektor gaat is de arbeidsproductiviteit de laatste jaren nauwelijks gestegen en de innovatie in de niet-militaire sektor sterk achtergebleven bij onder andere Japan, dat nauwelijks militaire uitgaven doet.

Als er ontwapend gaat worden, en er dus meer geld voor de civiele sektor ('the peace sector') beschikbaar wordt gesteld, verwacht Barnaby dan ook meer arbeidsplaatsen en minder inflatie.

Carter deed een 'very foolish thing': om herkozen te worden moest hij de rechtse groeperingen overtuigen van zijn harde lijn ten opzichte van het Warschau-pact. Hij beloofde dus een reële stijging van de militaire uitgaven van drie procent en wist de NATO-bondgenoten ook zover te krijgen.

Maar men vergat de economische crisis waar we in zitten, deze maakt die drie procent onmogelijk. Ik ben er van overtuigd, dat de overheden aan de andere kant, de Warschau-pactlanden, net zo handelen'.

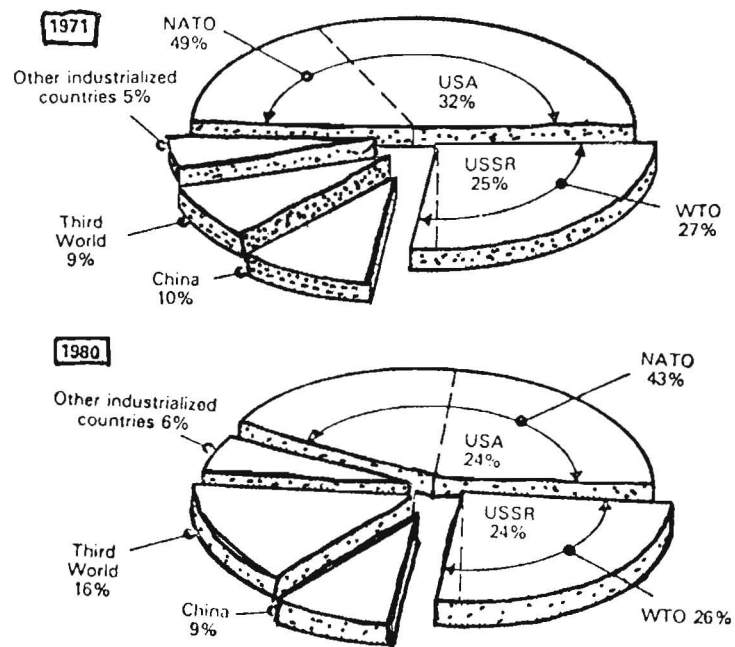
Bovendien, merkt Barnaby op, transformatie van nucleaire wapens in konventionele is bijna onmogelijk. Eerstgenoemde zijn veel goedkoper en de verplaatsing ervan vereist ingewikkelde technologie.

Inefficiency

De NATO geeft veel meer geld uit aan de militaire sektor dan het Warschau-pact, zelfs als men ervan uitgaat, dat de VS en de SU een even groot percentage van de totale uitgaven voor hun rekening nemen (zie figuur 1).

Dit wordt veroorzaakt door het niet efficiënte gebruik van de NATO-gelden. Veel NATO-apparatuur van de verschillende bondgenoten

figuur 1: Distribution of world military expenditure 1971 en 1980

Konventionele wapens

Velen benadrukken het overwicht van het Warschau-pact op de NATO als het gaat om konventionele wapens. Barnaby bestrijdt dit: *'Absolutely rubbish'.*

Er bestaat ook een konventioneel evenwicht, want de VS kunnen, als ze dat noodzakelijk vinden, makkelijk extra troepen naar West-Europa sturen. Ten aanzien van vliegtuigen is het Westen (kwalitatief) superieur, hetzelfde geldt voor oorlogsschepen. Het overwicht aan Warschau-pact-tanks wordt weer teniet gedaan door anti-tank-missiles.

'Er bestaat een militair evenwicht in konventioneel opzicht. *Onze overheden proberen de bevolking er van te overtuigen, dat er geen evenwicht is om zodoende meer militaire uitgaven te kunnen doen.*

sluit niet op elkaar aan. 'Tot voor kort konden Franse gevechtsvliegtuigen niet tanken in West-Duitsland, omdat de Duitse benzineslang niet in de Franse benzinetank paste'. De NATO zal meer moeten standaardiseren. Doet ze dat, dan zal er een groot NATO-overwicht ontstaan. Omdat het Warschau-pact veel efficiënter is ingericht kan ze de wapenwedloop nu nog bijbenen .

Van de totale militaire uitgaven (ter waarde van 550 miljard dollar per jaar) wordt 130 miljard dollG besteed aan wapenproductie, de handel in wapens bedraagt op zijn minst 35 miljard dollar per jaar.

Die wapenhandel wordt voor een steeds groter deel gevoerd met landen van de Derde Wereld. Het effect van ontwapening op de onderontwik-

Wapenbeperving en ekonomie

Wapens dus. Als je zegt stop de wapenwedloop, weg met die raketten word je, behalve dat men zegt: de agressieve Russische beer valt ons aan, gekonfronteerd met argumenten als: bewapening is toch goed voor de ekonomie, als RSV die Taiwan-order niet had gehad dan waren ze toch allang failliet geweest. Om te laten zien dat dit soort ekonomische argumenten lang niet altijd opgaan, en dat er ook nog andere mogelijkheden zijn in de huidige crisis, organiseerde een groepje studenten van onze fakulteit op 20 november een symposium met als thema 'wapenbeperving en ekonomie'. De eerste sessie begon 's ochtends om 10 uur met als thema internationale aspekten van de bewapeningswedloop, met als voorzitter professor dr. M. Ellman.

Prof Ellman betreurde het in zijn inleiding dat er in het huidige onderwijsprogramma geen aandacht werd besteed aan dit onderwerp. Hij gaf enkele punten aan die volgens hem belangrijk waren en besproken dienden te worden. In de discussie betreffende het wijdverbreide argument, dat bewapening zo goed is voor de ekonomie stelde hij, dat Japan met erg lage defensie-uitgaven het ekonomisch heel goed doet, terwijl een land als Engeland met erg hoge defensie-uitgaven het juist slecht doet. Zelf toonde hij zich geen optimist door te praten over verandering van bewapeningsuitgaven in plaats van beperking. Als eerste forumlid kwam hierna aan het woord professor Barnaby (zie ook elders in dit nummer). Met een overhead projector toverde hij met een hoop cijfers om het belang van de wapenindustrie aan te tonen. De wapenindustrie is de tweede in omzet na de olie industrie. In de wereld wordt een miljoen dollar per minuut aan wapens besteed. De helft van het beste wetenschappelijke potentiël wordt besteed aan wapenproduktie. Hij stelde dat dit een van de hoofdzaken is van de huidige wereldcrisis, en dat bewapening dus helemaal niet zo gunstig is voor de ekonomie. Sterk verontroost toonde hij zich over Reagan's plannen om de bewapeningsuitgaven de komende 5 jaar met 40% te verhogen, de Russen zullen waarschijnlijk koste wat het kost volgen, ongeacht de gevolgen voor hun eigen ekonomie. Hij ziet hierin de voortekenen voor een derde wereldoorlog. Vooral ook de stijging van het aandeel van de derde wereld landen in de bewapeningsuitgaven baarde hem ernstig zorgen. In tien jaar een stijging van 9 naar 16 procent. In NATO praatjes dat de Russen op het moment veel sterker zijn heeft hij niet veel geloof; regeringspropaganda is zijn antwoord hierop. Aan het eind van zijn rede nog een aardig feit: op Amsterdam staan kernraketten gericht met een kracht van ongeveer 2000 maal de Hiroshima-bom. Slaap lekker.

Hierna vertelde prof. Frank (hoogleraar aan onze fakulteit) over bewapening en 'the world economy as a whole'. Ondanks het toenemend geloof in het monetarisme, de afbraak van de sociale voorzieningen, vermindering van uitgaven op onderwijs ('wellfare farewell') gaan de uitgaven voor bewapening steeds omhoog. De derde wereld wordt steeds meer volgestouwd met wapens in plaats van andere noodzakelijke voorzieningen. Dat dit veranderd moet worden is duidelijk. Ook zag hij in de steeds hoger wordende uitgaven voor

bewapening die de Verenigde Staten doen een bewuste poging om de Russische ekonomie te verzwakken. De Russen zullen immers nooit accepteren dat ze militair achterop komen. De vierde spreker was Herman Fontein, medewerker aan het polemologisch instituut in Nijmegen. Hij ging vooral in op de rol van de Sovjet Unie in de bewapeningswedloop. Communistisch Rusland heeft vanaf het begin af al veel militaire conflicten gehad; vlak na de revolutie invallen van kapitalistische landen, in de tweede wereldoorlog een hoop ellende met nazi-Duitsland. Na de tweede

dustrieel complex zoals in het Westen: door het planningsysteem gaat er vanuit de wapenindustrie geen impuls om te vernieuwen, deze impuls komt juist van de regering, die het Westen probeert te volgen.

De laatste spreker in dit forum was Johan Mug van het polemologisch instituut te Groningen. Hij had het in zijn verhaal vooral over de standaardisatie van wapensystemen binnen de NAVO. Hij gaf drie redenen aan waarom men dit zo graag wilde binnen de NAVO. Ten eerste militaire: als men binnen het verbond allerlei verschillende systemen gebruikt is de kracht minder dan wanneer men alles op elkaar afstemt. Of te wel: meer knallend vermogen voor hetzelfde geld.

Ten tweede ekonomische argumenten: je hebt langere produktielijnen en kunt daardoor schaalvoordelen behalen. Ook heb je als wapenproducent meer mogelijkheden om de hoge investeringen, die je moet doen als je een nieuw wapensysteem wilt maken, eruit te halen als je zeker bent van een hoge afzet.

Ten derde politieke argumenten: bij internationalisering van de aanschaf zal de nationale invloed kleiner worden, de afhankelijkheid van de

wereldoorlog is er op grote schaal overgeschakeld van oorlogs- op civiele industrie. Deze lijn werd snel omgebogen in de koude oorlog, het idee dat een volgende oorlog niet op Russisch grondgebied gevoerd moest worden was toen het streven. Betreffende de atoomwapenwedloop zei Fontein dat de Russen voornamelijk ideeën van het Westen hebben overgenomen (de Russische inlichtingendienst heeft hierin een voorname rol gespeeld) en niet zozeer zelf systemen hebben ontwikkeld, omdat de Russen technologisch een flinke achterstand hebben. (Dit nauwellettend volgen van het Westen wordt ook geïllustreerd door het voortdurend propageren dat ze het Westen binnen enkele jaren zullen voorbijstreven). Ook wordt de bewapening in de Sovjet Unie volgens hem niet gestimuleerd door een militair in-

kleine landen wordt groter. Dit is vooral belangrijk voor landen met een sterke vredesbeweging zoals Nederland.

Ver over tijd eindigde na een korte discussie deze eerste sessie.

het tweede deel van het dagprogramma

Het voorzitterschap was nZ in handen van Geert Reuten en het onderwerp betrof de konversieproblematiek op bedrijfsniveau.

De spits werd afgebeten door Aalco van der Veen, lid van het landelijk bestuur van de industriebond FNV. Van der Veen benadrukte dat hij sprak op eigen titel, voornamelijk omdat de FNV-nota 'voor vrede en ontwapening' nog in discussie is.

Problemen bij konversie kunnen optreden als de vakbeweging een te grote rol in het proces van omschakeling van militaire- naar niet- militaire productie krijgt toebedeeld. In onze maatschappij bepalen de ondernemers nu eenmaal wat en waar er wordt geproduceerd. De werknemers hebben daar spijtig genoeg niets over te vertellen en bovendien zijn ze loonafhankelijk en daardoor niet zo makkelijk in beweging te zetten waar het dit onderwerp betreft.

Verder moet het volgens Van der Veen niet zo zijn dat we de werknemers in de oorlogsindustrie nauwlijzen, terwijl de politici niets ondernemen. 'Het doel van een ontwapeningspolitiek kan nooit zijn dat wij hier allemaal met schone handen rondlopen terwijl de militaire produkten in het buitenland worden gemaakt', aldus van der Veen. Hij ziet ook liever alle oorlogsindustrie uit Nederland verdwijnen, maar we moeten ook erkennen dat de militaire productie de afgelopen jaren wel degelijk een positieve invloed heeft gehad op de werkgelegenheid. Bedrijven als De Schelde (fregatten) HSA (richtmiddelen) en Fokker (F-16) hadden nooit kunnen bestaan zonder de militaire productie. Grote moeilijkheden voorziet van der Veen bij het vinden van voldoende alternatieve werkgelegenheid; alleen in de kleinschalige sfeer ziet hij nog perspectieven. De tweede spreker was *Jan Prins*, wetenschappelijk medewerker bij studiecentrum voor vredesvraagstukken aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen.

Prins begon met het schetsen van een tweetal soorten van belemmeringen voor konversie. Ten eerste zijn er de problemen van de onderneming: problemen t.a.v. het management beleid, marketing beleid, organisatie van de productie en de gebruikte technologie. Ten tweede noemt Prins moeilijkheden omtrent de positie van de werknemers. De werknemers kunnen volgens Prins worden onderverdeeld in 3 categorieën

- het hooggeschoolde en gespecialiseerde personeel,
- laag- en ongeschoold personeel,
- de indirecte functies (administratief e.d.)

Uit ervaringen in het buitenland en dan met name uit de VS is gebleken dat vooral de eerste categorie problemen oplevert. In West-Duitsland zijn Huffschmid en Wellman tot dezelfde conclusies gekomen. Wellmann heeft zich beziggehouden met ontwikkelingen bij de Duitse vliegtuigfabriek VFW. Er werd daar gestaakt om civiele productie af te dwingen, maar dan wel met behoud van status en loon. Verder werd ook het soort werk door de mensen van VFW beoordeeld; productie van kabinen voor militaire voertuigen werd afgewezen, terwijl het maken van onderdelen voor de MRCA-Tornado met beide handen werd aangegrepen. De problemen liggen dus vooral bij de groep hooggeschoolden en dan voornamelijk t.a.v. de status, het loon en de kwalificatie van de arbeid.

Ook moet worden gewezen op de motivatie van de werknemers om tot konversie te komen. Prins schetste als voorbeeld een tegengestelde ontwikkeling op een tweetal Duitse werven.

Op de ene werf wordt de directie onder druk gezet om meer orders voor militaire schepen te krijgen, terwijl op de andere werf de werknemers met veel moeite proberen te komen tot meer civiele productie.

Janssen begon met een histories overzicht van de ontwikkelingen in de oorlogsindustrie na W.O.II. De oorlogsindustrie werd toen in goede

samenwerking tussen werknemers, -gevers en de overheid weer opgebouwd. De overheid stimuleerde de militaire industrie en kreeg later ook een controlerende taak, toen onder invloed van de NAVO de militaire industrie zich ook buiten onze grenzen ging manifesteren. Deze controlerende taak houdt in dat voor elke order uit het buitenland een exportvergunning moet worden afgegeven, waar het parlement altijd verantwoordelijk voor blijft.

Ten tweede is de wapenmarkt beperkter dan de civiele markt en is de concurrentie door verschillen oorzaken zeer groot.

In de vijftiger en zestiger jaren werd vooral de positieve rol van wapeningsuitgaven op de economie benadrukt. Zowel vanuit konventionele economische theorie als vanuit de marxistische hoek kwamen in die tijd ideeën naar voren als zouden wapeningsuitgaven een middel zijn om de crises te bestrijden dan wel te vernijden. Tudyka wijst erop dat het niet zo verwonderlijk is, dat die ideeën juist in deze periode, waarin een ongeken- de groei optrad, naar voren kwamen. Zo analyseerde Galbraith bijvoorbeeld waarom er in die periode geen crises ontstond. Hij kwam tot de conclusie dat dit voornamelijk door wapeningsuitgaven kwam. Hij konkludeerde verder dat er geen kapitalisme denkbaar is zonder wapeningsuitgaven. Konversie is dus niet mogelijk zonder fundamentele aanpassingen van het systeem. Volgens Tudyka zijn deze conclusies onjuist.

De tweede stroming die Tudyka noemt gaat niet uit van een noodzakelijke relatie tussen kapitalisme en wapenening. Slechts op de korte termijn kunnen wapeningsuitgaven crisisbestrijdend werken.

Tudyka neigt zelf meer naar een derde visie. Deze werd in de zeventiger jaren ontwikkeld. Binnen deze visie ziet men de crisis als een gegeven, zij is niet ontstaan door wapeningsuitgaven.

Volgens Tudyka moeten we de hoge en steeds groeiende wapeningsuitgaven beschouwen als een eigen crisisverschijnsel. Wapeningsuitgaven werken dus crisisversterkend en konversie kan een rol spelen in de crisisbestrijding.

Piet Houben, medewerker van het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, bekritiseert in zijn betoog voornamelijk prof. de Haan, lid van de Expertengroep van de VN over ontwapening. De Haan heeft de gevolgen van wapenening onderzocht en kwam tot de konklusie dat de wapenening slecht is voor de economie. Het werkt inflatiebevorderend, remt de economische groei en is slecht voor de werkgelegenheid. Ondanks deze gunstige konklusies heeft Houben veel kritiek op de Haan.

De Haan is in zijn ogen een exponent van de burgerlijke benadering van de wapenening. Houben is er verontrust over dat deze benadering de laatste tijd terrein wint, ook onder linkse economen. De Haan gebruikt in zijn model een neoklassiek groeiemodel. Daarin wordt duidelijk de wenselijkheid van economische groei verondersteld. Houben vindt om een aantal redenen deze groei echter niet (meer) wenselijk. Houben wil een theorie die erkent dat binnen het kapitalisme naar groei wordt gestreefd maar dit niet tot een impliciete werkelijkheid maakt.

Voorts vergeet de Haan, volgens Houben rekening te houden met de gebruikswaarde van wapens. D.w.z. met het gebruik van wapens voor interne repressie en imperialisme. In een politiek-economische benadering zou dit beter tot zijn recht komen.

Tenslotte heeft Houben nog kritiek op de empirische onderbouwing van de Haan's verhaal. In bepaalde perioden zijn bijvoorbeeld in de VS de wapeningsuitgaven wel zeer gunstig geweest voor de economie.

De konklusie van Houben luidt dan ook: We moeten niet zo snel meegaan met een burgerlijke benadering. Dat leidt alleen maar tot depolitisering. Men heeft niet meer in de gaten welke machten er achter de wapenening schuil gaan. De

**NEDERLANDSE
ACCOUNTANTS
MAATSCHAP**

Accountancy

De Nederlandse Accountants Maatschap is een van de grote nederlandse accountantskantoren, waarin wij medio 1981 samenwerken met 185 registeraccountants.

Onze totale personeelsbezetting is ca. 1200 gespreid over 28 vestigingen in Nederland, 2 in België en 1 in Curaçao.

Wij werken samen met:

- Begheyn & Sneep, belastingadviseurs
- Volder & Co., organisatie-adviseurs
- Touche Ross & Co., internationale accountancy.

Gezamenlijk voeren wij een omvangrijke en zeer gevarieerde controle- en adviespraktijk, waarin voor geïnteresseerde jonge academici ruime mogelijkheden tot plaatsing aanwezig zijn.

Kantoor Amsterdam,
Jan van Goyenkade 11, telefoon 020-733012
Algemeen Secretariaat, Hofplein 19, Rotterdam,
telefoon 010-110455.

analyse moet er juist op gericht zijn om die machten te bestrijden en niet om ze te verdoezelen.

Johan van Rens, beleidsmedewerker van de FNV, komt weinig verder dan het uitspreken van de diepe bezorgheid van de FNV over de bewapeningswedloop. Konkrete FNV-plannen brengt hij niet naar voren, omdat hij niet vooruit wil lopen op de discussie onder de leden die nog niet is afgerond. Een belangrijke rol is volgens van Rens weggelegd voor de wetenschap die zich veel intensiever bezig moet houden met het opstellen van ontwapeningsplannen.

Piet de Vrije, doktoraalstudent Economie en medeorganisator van het symposium, heeft geprobeerd zo'n plan op te stellen. Hij heeft in zijn plan onderzocht wat de gevolgen zouden zijn voor de werkgelegenheid als de defensie-uitgaven in plaats van 3% reële groei per jaar, zoals binnen de NAVO is afgesproken, met 1% per jaar zou dalen. Hij berekent hoeveel arbeidsplaatsen dat zou kosten als er geen tegenmaatregelen zouden worden genomen en hoeveel geld door deze bezuiniging vrij zou komen. De vrijgekomen gelden zouden voor een deel kunnen worden ingezet bij het in het leven roepen van een nieuw Nederlands vredesbeleid, bijvoorbeeld door het in het leven roepen van een ministerie voor wapenbeperking. Het geld dat na dit omschakelingsprogramma nog over zou zijn, zou moeten worden gebruikt voor stimulering van economie. Je zou bijvoorbeeld kunnen denken aan de bouw of de kapitaal-goederensektor. Vergelijken we nu het -1% scenario met het +3% scenario qua werkgelegenheidseffect dan blijkt dat in het ongunstige geval 2600 extra arbeidsplaatsen kunnen ontstaan bij toepassing van het -1% scenario en in het gunstigste geval bijna 15.000.

Avondprogramma

Ter afsluiting van het symposium werd 's avonds in het Maagdenhuis een laatste en meer algemene sessie gehouden, nadat overdag op de fakulteit in drie sessies de economische aspecten van de wapenwedloop en konversie van de wapenindustrie belicht waren. De noemer waaronder hier gesproken werd was het bestaan van mogelijkheden voor een *aktief Nederlands vredesbeleid*. Het forum stond onder leiding van *H.W. Ten Cate* (UvA) en bestond uit *Duco Hellema*, van de vakgroep Internationale Betrekkingen bij Politiekologie (UvA), *Egbert Boeker*, lid van de werkgroep Polemologie (VU), *Laurens Hogebrink*, lid van het IKV en voorzitter van de IKV-werkgroep Internationaal en *Hans Akkermans*, lid van het Samenwerkingsverband Stop de N-Bom, Stop de Kernwapenwedloop. Spijtig genoeg was Jan van den Bosch, landelijk voorzitter van de ABOP wegens ziekte verhinderd. *Annemarie La Rooy*, voorzitter van de ASVA verzorgde de opening en *Frank Barnaby*, voormalig directeur van het SIPRI in Zweden en nu gasthoogleraar aan de VU hield een toespraak.

Na een welkomswoord van Ten Cate betrad Annemarie La Rooy als enige vrouwelijke spreker deze dag, een misstand die ze zeker niet zou vergeten naar voren te brengen, het sprekersgestoelte. Ze begon met de vraag op te werpen of de universiteit wel een taak heeft in de problematiek van oorlog, vrede en ontwapening. De

retorische vraag beantwoordend wees ze erop dat de problematiek van ontwapening een werkgelegenheid een wetenschappelijke is. De universiteit heeft wel zeker een taak met betrekking tot het bestrijden van oorlog en oorlogsdenkens en dat moet tot uitdrukking komen in onderwijs en

onderzoek. Democratisering van het wetenschappelijk onderzoek moet hiertoe ingevoerd worden en daar is een belangrijke rol weggelegd voor studenten. Een symposium als dit verdient navolging op alle fakulteiten. Tot slot merkte ze op dat het een schande is dat aan de UvA nog steeds geen Polemologies Instituut opgericht is. Vervolgens sprak Barnaby tot de goed gevulde zaal, die met de mooie rood-zwart-witte symposiumaffiches en spandoeken versierd was. De oud uitziende, ietwat gebogen en zeer beminnelijke Engelsman zou op de aktualiteit inspringen door een reactie te geven op het recente wapenbeperkingsvoorstel van Reagan. Hij vroeg het voorstel te bezien tegen de achtergrond van de huidige mondiale arsenaal van 53.000 kernkoppen, met een vernietigingskracht die ekwivalent is aan 1.000.000 Hiroshima bommen. En daarnaast staan nog de plannen van de VS om in de tachtiger jaren 17.000 nieuwe kernkoppen te plaatsen, terwijl er geen aanleiding is om te denken dat de SU hierbij achter zou blijven. Reagans plan behelst in ruil voor zo'n 1000 SS-20's, -5's en -4's het niet plaatsen van de 572 nieuwe NATO wapens. Deze nuloptie zou dus niet meer dan een verschil van 1000 à 800 kernkoppen op de aan het eind van de tachtiger jaren te verwachten 80.000 betekenen. De VS zijn niet echt op wapenbeheersingsonderhandelingen uit (zoals nu in Genève), omdat met hun fout uitgangspunt van een overmachtige SU, er eerst een antwoord gegeven moet worden. Op deze wijze verklaart Barnaby dat ook nu het SALT-II verdrag nog niet geratificeerd is. Hij ziet het voorstel eerder als een zoethouder voor de Europese Vredesbeweging die juist recentelijk hun politieke leiders, die hun politieke geloofwaardigheid aan de doorgang van het moderniseringsbesluit hebben verbonden, hete vuren aan de schenen leggen.

De spreker die het grootste deel van de tijd naar de grond keek richtte zich nu direkt tot de zaal om maar vooral te benadrukken toen hij zei dat het voorstel niet eerlijk bedoeld en ook niet levensvatbaar was. Van te voren stond al vast dat de SU er niet op in zou gaan vanwege het in het voorstel ontbreken van bv de NATO Forward Based Systems en de Engelse en Franse onderzeeërs. Afsluitend merkte Barnaby op dat er maar één nuloptie nodig is, te weten de verwijdering van alle, binnenkort te verwachten, 80.000 kernkoppen. Eerst echter een totale nuloptie voor Europa waar ter verwezenlijking ervan voor de vredesbeweging een belangrijke rol weggelegd is. Als Barnaby intussen wegens andere verplichtingen vertrokken is neemt de in het wit gestoken Duco Hellema de plaats achter de mikrofoon in. Hij onderstreepte twee facetten die z.i. van belang zijn voor een alternatief Nederlands vredesbeleid. Deze zijn: het gebaseerd zijn van de huidige defensie op politieke zwendel, het achterhouden van informatie, het versterken van de onwetenschap en het afglijden van de parlementaire democratie en als tweede facet de samenhang van

deze ontwikkeling met de blokvorming in de NATO en het WP. Bij het eerste gaf hij twee voor Nederland belangrijke voorbeelden, te weten de oprichting en toetreding tot de NATO en de plaatsing van kernwapens in Nederland. Alleen door buitenparlementaire actie wordt nu de discussie opgang gezwengeld. De blokvorming leidt volgens Hellema tot niets minder dan de onderwerping van de publieke opinie. Hier uit verder redenerend kwam Hellema ertoe dat een alternatief Nederlands vredesbeleid gebaseerd moet zijn op openbaarheid, een konensus over het alternatief en het uittreden uit de NATO.

Het betoog van Lauren Hogebrink was veel meer geënt op de nationale en internationale situatie.

Hij bespeurde een sterke verlamming van de Nederlandse politiek en de uitdrukking 'het terugtrekken in de oude vertrouwde kaders' vloog veelvuldig over tafel. Het gaat niet alleen om het tegehouden van enkele wapensystemen maar om een totaal vernieuwde politiek van eenzijdige stappen.

Hij was zeer teleurgesteld over de positieve reacties in Nederland op het voorstel van Reagan. Als Barnaby zegt dat het vanwege de aantallen niet relevant is dan heeft Hogebrink nog een aanvulling daarop. Het voorstel is zelfs gevaarlijk omdat het de modernisatie juist toelaat wegens de al op voorhand verwachte afketsing door de SU. Het IKV richt zich bij haar beleid niet op krises tussen de blokken, wat alleen maar gevaarlijk is, maar op krises binnen de bondgenootschappen en dus onder bondgenoten.

Hans Akkermans wees er daarna op dat een actief Nederlands vredesbeleid juist ook een zaak is van gewone mensen. Blokvorming zou tot niets anders leiden dan het opdrijven van de kernwapenwedloop en de onderwerping van de politiek van individuele landen. Voor een alternatief beleid benadrukte hij een nieuw type internationale betrekkingen die de blokvorming aantast en een grotere rol welegt voor Europa en de Derde Wereld. Voor Nederland in het bijzonder pleitte hij voor het afstoten van een, let op, *aantal* agressieve NATO-kernwapentaken en een beperking van de militaire uitgaven.

Namens de wapenbeperkinggroep:
Meinke Riengia
Ron Meulendijk
Bert-Jan Kollmer
Edwin Oskam

Elke bedrijfseconoom m/v zou de kansen bij Unilever eens moeten bekijken

Want die zijn er te over. Zowel op financieel-economisch gebied als in de marketing-sector. Begrijpelijk. Unilever is een zeer gevarieerd bedrijf met een sterk doorgevoerd decentralisatiebeleid. Dat geeft ruimte aan management op verschillend gebied bij een groot aantal zelfstandige werkmaatschappijen.

Voor bedrijfseconomen betekent dat: levendig en afwisselend werk in een dynamisch, soepel ondernemersklimaat; met een (snel) groeiende zelfstandigheid en verantwoordelijkheid.

Financieel-economische sector

De mogelijkheden in de financieel-economische sfeer zijn bij Unilever ruim en aantrekkelijk. In de eerste plaats bestaat er door decentralisatie een grote verscheidenheid van functies op het hoofdkantoor en bij de werkmaatschappijen. Daarnaast brengt het grote aantal producten differentiatie in problemen, werkklimaat en beleid.

Uw functie bij een Unilever werkmaatschappij omvat intensief contact met een aantal bedrijfssectoren. U krijgt te maken met productie-, marketing- en verkoopprocessen die bedrijfseconomische ondersteuning vragen. Al heel spoedig verwacht men van u een bijdrage in formulering en uitvoering van het beleid.

Ook de afdeling Interne Accountantscontrole blijkt vaak een platform voor verdere ontplooiing. Het contact met de grote verscheidenheid aan Unilever bedrijven resulteert niet alleen in een afwisselende job waarin controle en advies elkaar aanvullen, maar verschaft u tevens de ervaring die bij Unilever ook voor toekomstige functies bijzonder wordt gewaardeerd. Het volgen van een postdoctorale accountancy-opleiding is voor alle hierboven genoemde functies noodzakelijk.

Marketing sector

Van het totale pakket merkartikelen in Nederland neemt Unilever een fors deel voor zijn rekening. U vindt daarin overwegend bekende namen zoals b.v. Blue Band, Becel, Omo, All, Iglo, Unox en Calvé. Marktleiders vaak, die hun plaats in de winkels snel verruilen voor gebruik in het huishouden.

Om de producten op hun levensweg adequaat te kunnen begeleiden, beschikt elke werkmaatschappij over een hooggekwalificeerd marketing-apparaat, waarin alle activiteiten rond de producten gecoördineerd, begeleid en bijgesteld worden, vanaf de fase voor introductie tot en met de consumptie.

Mocht u een marketingfunctie bij een van onze ondernemingen ambiëren, dan krijgt u een bijzonder boeiende job.

U bent dan namelijk betrokken bij het concipiëren en uitvoeren van beleidsplannen, die de levensloop van een produkt bepalen. U werkt daarbij nauw samen met onder andere produktontwikkeling, productie, verkoop, marktonderzoek, het reclamebureau en de bedrijfseconomische afdeling. Naast de uiterst belangrijke „training on the job” is er een uitstekende eigen marketopleiding in de vorm van seminars om u voor de specifieke kanten van uw functie te bekwamen.

Als deze korte schetsen uw belangstelling wekten en u uzelf in een beleidsuitvoerende en beleidsformulerende functie bij Unilever ziet zitten, als u bovendien de mogelijkheid van afwisseling van functie en standplaats aantrekkelijk vindt dan willen wij u graag ontmoeten. Oriënterend wederzijds en uiteraard geheel vrijblijvend.

Een afspraak voor een gesprek maakt u met (voor de financieel-economische sector) de heer R. Staal, telefoonnummer 010 - 644240; (voor de marketingsector) de heer K. de Boer, telefoonnummer 010 - 644248.

Unilever omvat een indrukwekkend aantal werkmaatschappijen. In 75 landen staan haar medewerkers midden in het dynamische marktgebeuren van alledag. Dit biedt de goede manager hoogst interessante kansen in een veelzijdig concern. Indien u behoefte heeft om geïnformeerd te worden over andere mogelijkheden bij Unilever, dan kunt u vanzelfsprekend eveneens contact opnemen. Belt u dan: 010 - 644232.

 Unilever

Ruimtelijke zienswijze leidt tot economisch inzicht

Het abstraheren van het element ruimte in de gedoedeerde economische theorie aan onze fakulteit heeft wellicht geleid, afgezien van een vage notie bij de meeste studenten van de plaats van handeling, tot een onbekend zijn met de vakgroep die zich intensief met deze materie bezighoudt n.l. de vakgroep Economie der Regio's van de Sektoren. Een wat pompeuze naam voor een drietal samenwerkende leerstoelgroepen t.w. Economische Geografie, Bouweconomie en Verkeers- en Vervoerseconomie.

Ook dit blad ontkomt niet aan het gegeven dat ruimte schaars is en daarom zal ik me in het navolgende tot de laatstgenoemde leerstoel beperken.

Verkeer en vervoer

Het vakgebied Verkeers- en Vervoerseconomie bestudeert het verplaatsingsproces van personen, goederen en berichten (Vervoer) en de daarmee samenhangende technische verschijningsvorm (Verkeer).

De maatschappelijke relevantie van dit vak dringt zich op, wanneer men zich realiseert, hoezeer deze vorm van economische activiteit verweven is met onze samenleving. Wie kan zich produktie- en konsumptie processen voorstellen zonder vervoer? Deze sektor ligt als het ware als een raster over alle produktie- en konsumptie gedingen van een volkshuishouding en heeft dienvolgt de volle belangstelling vanuit de economische politiek, zowel op nationaal als op supranationaal nivo. Een van de weinige bedrijfstakken die met een eigen ministerie zijn benadigd is dan ook de sektor vervoer. De bijdrage aan het nationaal inkomen van het zgn. beroepsvervoer (inkl. opslag en kommunikatiebedrijven) bedroeg in 1980 7.2%, de werkgelegenheid was 294.000 arebeidsjaren en de positieve bijdrage tot de goederen- en dienstenbalans was per saldo 9 mld. gulden. Toch geldt ook hier dat deze geaggregeerde grootheden niet volledig het belang van de vervoerssektor weergeven.

Gedacht dient te worden aan de grote bijdrage die mobiliteit vormt aan de welvaartsbeleving van een samenleving, maar ook aan de negatieve externe effecten die het verkeer ieder van ons oplegt in de vorm van stank- en geluidsoverlast, visuele hinder etc.

Overheid

Zoals vermeldt, buiten de universiteit is dit alles niet aan de aandacht ontsnapt gezien de van oudsher verregerende overheidsbemoedienis met de vervoerssektor, hoewel de motivatie voor overheidskontrôle van eertijds (vnl. middel om de bestuurlijke konzentratie en militaire machtsuitoefening te ondersteunen) komplexer geworden is.

Vooral de milieu-, ontwikkelings- en ontplooiingseffekten van het verkeers- en vervoerssysteem op een samenleving zijn voor de overheden van zowel rijke als arme landen van groot belang.

Het gegeven dat een toereikend vervoerssysteem zowel bij de ontwikkeling van achtergebleven regio's in rijke landen als bij de 'take-off' van ontwikkelingslanden een dominante rol speelt is bij de betrokken onderzoekers en beleidsvoerders een vanzelfsprekendheid geworden.

Theorievorming en de praktijk

Reden genoeg lijkt me om aan dit vak meer aandacht en bekendheid te geven, ook binnen de universiteit.

Een manier om dat te bereiken, is het ontwikkelen van specifieke V. & V. theorie, zowel op mikro-, makro- als bedrijfseconomisch nivo. Het aardige aan V. & V. onderzoek is dat dit op interdisciplinaire wijze gebeurt, hetgeen de werkelijkheidswaarde van de gevormde theorie verhoogt. Veel voorkomende vormen van samenwerking zijn projekten waarbij mensen uit de techniek, het recht en de psychologie betrokken zijn.

Een ander belangrijk aktiviteitsveld van de V. & V. economie richt zich op beleidsanalyse en voorbereiding op het gebied van transportvraagstukken. Voor dit praktisch element van het vak bestaat veel belangstelling vanuit de diverse overheden (zowel centraal, regionaal als lokaal) evenals vanuit het bedrijfsleven en vanuit een veelheid van belangenorganisaties.

Diskussiebijeenkomsten

Om ook aan dit vak binnen de universiteit bekendheid te geven, worden door de leerstoel met enige regelmaat diskussiemiddagen georganiseerd, waarbij vertegenwoordigers van bovengenoemde groeperingen en van de V. & V. economische discipline met elkaar in diskussie treden over bij voorkeur aktuele problemen.

Onlangs vond er in ons gebouw zo'n diskussie plaats rond het thema 'Verkeers en Vervoersvoorzieningen in de komende jaren in Amsterdam in het licht van de huidige budgettaire beperkingen', waarbij onder voorzitterschap van Prof. drs. H.J. Noortman de Amsterdamse wethouder van Verkeer en Vervoer Drs. M.B. v.d. Vlis, Drs. W. v.d. Kolk (K.v.K. Amsterdam) en Drs. B. J. Sterenberg (Amsterdamse Raad voor het Verkeer) hun visie gaven en met de toehoorders in diskussie traden. De hr. Sterenberg lichte, als vertegenwoordiger van dit zeer pluriform samengesteld advieskollege een door deze Raad opgesteld alternatief verkeersplan voor de Amsterdamse stadskern toe. Het plan behelst een beperkte toelating en een betere beheersing van de zgn. langparkeerders in de Singelgrachtzone, dit laatste door middel van een sterk progressieve parkeertarifiering. Verder wordt er gesproken van zowel gratis alternatieve parkeerterreinen aan de rand van de stad als gratis openbaar vervoer naar de binnenstad, ondersteund door parkeerinformatieverstrekking op de ringwegen. Bovendien acht de Raad dit alles haalbaar binnen de bestaande budgettaire beperkingen. Deze bewering werd summier ondersteund door een korte opsomming van extra kosten en mogelijke besparingen, zowel resulterend uit het alternatieve systeem als uit veranderingen in het resterende systeem.

Deze laatste mogelijkheid werd door v.d. Vlis bevestigd tijdens zijn voordracht over een door hem beoogde ontwikkelingslijn in het vervoer binnen en rond de Amsterdamse stadskern. Daarbij kwam als belangrijkste facet naar voren, dat door het huidige amsterdamse bestuurskollege o.a.

door middel van het verkeerscirculatieplan 1978 geopteerd wordt voor zowel een woon- als werkfunktie van de stad Amsterdam. Het daarbij als integraal onderdeel behorende vervoersbeleid werd in grote lijnen geschilderd met enige nadruk op de problematiek rond de sneltram, metro en de plannen met Amstelveen en Amsterdamnoord dienaangaande. Zoals wellicht bekend heeft het stadsbestuur een voorkeur voor de sneltram o.a. gemotiveerd door kostenoverwegingen, minder afbraak, minder noodzaak tot overstappen en de technische mogelijkheid tot aansluiting op het metro- en treinet in en rond Amsterdam.

Rolverwisseling

Een opmerkelijke gedachtenwisseling ontspon zich tussen publiek en verschillende leden van het inleidersforum naar aanleiding van een opmerking van v.d. Vlis betreffende de financieringsregeling van het openbaar vervoersstelsel in Amsterdam (subsidiering van het exploitatiekort van het gemeentelijk vervoersbedrijf).

Opmerkelijk in die zin dat de gesubsidieerde (i.c. het G.V.B.) pleitte voor een herziening van de bestaande regeling in de richting van de middels de Financiële Verhoudingswet geregelde Gemeentekonstruktie (uitkering à fonds perdue), teinde de subsidieefficiency t.a.v. de vervoersdienstverlening te verhogen.

Nadat vanuit de zaal gerefereerd werd aan de financieringsregeling zoals die in Parijs geldt, waarbij het bedrijfsleven een belangrijk deel van de openbaar vervoerskosten draagt, uitte dhr. v.d. Kolk als vertegenwoordiger van het georganiseerd bedrijfsleven zijn bereidheid om hierover nader van gedachten te wisselen met de betrokken instanties (centrale en lokale overheid).

Voor degenen onder de lezers die bekend zijn met de in de Welvaartstheorie en Openbare Financien heersende opvattingen over gedrag van ambtenaren en (andere) belangengroepen - denk hierbij aan speltheorie en de diverse hypothesen betreffende de regulerende motivatie van de factoren in het besluitvormingsproces - moeten bovenvermelde uitingen van resp. een gesubsidieerde en een zgn. 'free rider' op z'n minst verrassend zijn.

Ter informatie van de geïnteresseerden onder u zij vermeld, dat door de leerstoel Verkeers- en Vervoerseconomie is besloten een vervolgbijsamenkomst te organiseren rond het thema 'Harmonisatie van bestuurlijke en financiële aspecten van het vervoersbeleid'. De datum hiervoor zal nader bekend gemaakt worden.

Inmiddels moge duidelijk zijn dat ondergetekende van mening is, dat meer aandacht voor het ruimtelijk aspect van ons maatschappelijk voortbrenging- en konsumptiesysteem tot andere en soms betere gezichtspunten kan leiden. Met name de toepasbaarheid van de gangbare, abstrakte theorie komt in een ander licht te staan.

Kees van Gent

Kamer 1124 tst 4046

vervolg van pag. 4

kelde landen is moeilijk te voorspellen.

'Het overbrengen van kapitaal van rijke naar arme landen werkt niet, het geeft alleen maar voordeel aan een kleine groep. En bovendien, waar wordt dat geld dan voor gebruikt? De olieproducerende landen besteden een groot deel van hun olie-dollars aan wapens. *De aankoop van Awacs door Saoedi-Arabië staat gelijk met het weggevoeren van geld, omdat zij niets aan die apparatuur hebben.*

Want die vliegtuigen worden gebruikt voor het opsporen van vliegtuigen, die niet boven het land behoren te vliegen. Dan moet je dus gegevens hebben over de vliegtuigen, die er wél mogen

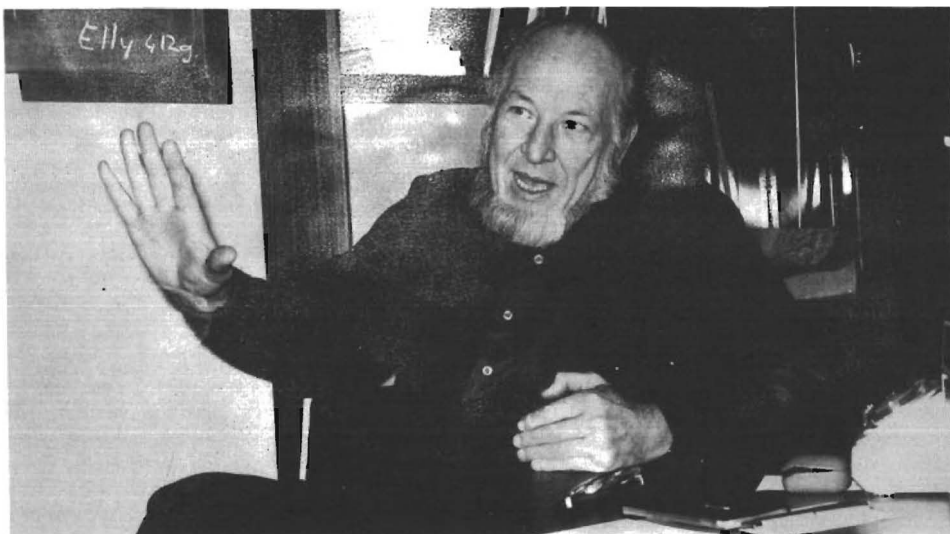
zijn. En Israël geeft die echt niet. Bovendien kunnen de Awacs niet het verschil zien tussen een grote Jumbo-jet en een stuk of acht kleine vliegtuigen, die in zo'n formatie vliegen, dat ze de vorm van een Jumbo weergeven. Op de radar ziet men het verschil niet. Israël heeft die truuk met Jordanië uitgehaald. Zij had verzocht met een kommerciële vliegtuig over Jordanië te mogen vliegen, dat werd toegestaan. En Israël laat acht F-4-vliegtuigen in Jumbo-formatie naar Irak vliegen zonder dat Jordanië het heeft gemerkt. Zo zijn er wel meer voorbeelden van een land, dat zijn geld voor de eigen ontwikkeling zou moeten gebruiken, in plaats van het te besteden aan nutteloze zaken'.

Huishoudloon

Hoewel Barnaby tijdens het gesprek al eerder heeft gezegd, dat ontwapening meer arbeidsplaatsen zal opleveren, wil hij daar wel een aantekening bij maken.

'Er zal, naar mijn mening, wel werkloosheid blijven als gevolg van uitbreiding van het gebruik van mikro-elektronika. De overheden moeten, en dat doen ze nu niet, de werkgelegenheid reorganiseren. Door een kortere werkweek, deeltijdbanen en vervroegde pensionering. En men moet het aantal 'sociaal aanvaardbare' banen uitbreiden, bijvoorbeeld door huishoudelijk werk te betalen. Dit noem ik 'negative tax': het aanvullen van het loon tot een aanvaardbaar minimum'. Tot slot wijst Barnaby nog op het volgende: 'Bedenk wel, dat er een hoop dingen zijn, die je kunt doen voordat je gaat ontwapenen. Er sterven bijvoorbeeld in de Derde Wereld twaalf miljoen kinderen per jaar aan ziekten, die eigenlijk helemaal niet dodelijk meer hoeven te zijn. Je kunt dan het militaire apparaat, dat alles heeft en ook over de mogelijkheden beschikt om alles overal naar toe te transporteren, gebruiken om in de Derde te vaccineren. Je kunt je natuurlijk afvragen, of je dat gezien de overbevolking wel moet doen. Ik vind, dat het antwoord 'morally' moet zijn: ja. Wel heb je dan de plicht te zorgen voor genoeg voedsel en werkgelegenheid. Ook daarin kan het militaire apparaat weer behulpzaam zijn. *De reden, waarom het niet gebeurt ligt in het bestaan van het militair industrieel complex, dat dergelijke zaken tegenhoudt.*

NdB, HS
foto's: NdB

ACCOUNTANTSKANTOOR G. VERSTEEG

registeraccountants

vraagt

ASSISTENT – ACCOUNTANTS

Verwacht wordt het bezig zijn met de economische studie, bedrijfseconomische richting.

Voor studerenden is part-time mogelijk, echter niet minder dan 3 dagen per week.

Gezien de spreiding der relaties worden ook reflektanten uit Amsterdam uitgenodigd te solliciteren.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan het kantoor adres:
Laan van Meerdervoort 134, 2517 BD 's-Gravenhage.
Telefonische afspraken: tijdens kantooruren 070 - 63 57 96,
's avonds: 070 - 63 57 96 of 070 - 86 56 08

ECONOMIE EN BEWAPENING

de rol van de staat

Al schijnt het particuliere wapenbezit onrustbarend te groeien, nog altijd zijn wapens bijna uitsluitend in handen van staten en dat zal voorlopig wel zo blijven. Alleen al om deze reden is het onvermijdelijk om bij beschouwingen over de relatie tussen economie en ontwapening (respectievelijk bewapening) veel aandacht te besteden aan de rol van de staat. Zowel de ideologische kant als de economische kant van deze rol verdient daarbij aandacht, al is het moeilijk deze twee aspecten van elkaar te scheiden.

Ik zal het in hoofdzaak hebben over de Westelijke, kapitalistische staten ook wel aangeduid als 'ontwikkelde markteconomieën'.

In de tijd van het handelskapitalisme, lang voor het ontstaan van de moderne staat (die immers pas ruim honderd jaar oud is) ging het om twee functies van de externe geweldsmiddelen van de 'staat'. In de eerste plaats territoriale verdediging cq. uitbreiding van het grondgebied in het belang van de eigen heersende, feodale elite tegen cq. ten koste van concurrerende elites elders. In de tweede plaats de verovering en het behoud van gebieden in wat tegenwoordig de Derde Wereld genoemd wordt, ten behoeve van ondernemende onderdanen, die daar landbouwprodukten (zoals specerijen) gingen halen en er handelsposten vestigden. De burgerlijke revolutie en het ontstaan van het industriekapitalisme deden de moderne kapitalistische staat ontstaan. Deze kreeg een veel meer strak georganiseerd en in het staatsapparaat geïntegreerd militair apparaat met globaal dezelfde soort functies. Ten eerste verovering respectievelijk behoud van koloniën ten behoeve van de eigen industriële klasse, met als oogmerken: verwerving van goedkope grondstoffen voor de industrie, extra afzet van de opkomende massaproductie, verwerving van goedkope arbeidskrachten. De tweede functie was ook toen: de strijd met andere, concurrerende industriestaten en hun industrieel kapitalistische elites. Deze onderlinge strijd (om de koloniën) lag ten grondslag aan beide wereldoorlogen.

Noord – Zuid

We leven nu in een tijd van het neo-kapitalisme, gekenmerkt door het, min of meer voltooid, proces van dekolonisatie. Bijna overal heeft zich dit beperkt tot de zuiver staatkundige losmaking van het moederland; het ging dus niet gepaard met sociaal-economische ontwikkeling, met sociale veranderingen, met een andere economische relatie tot de geïndustrialiseerde wereld. In de neo-koloniale vorm werden de oude relaties van moederland tot kolonie voortgezet. De economische uitbuiting van de Derde Wereld door de geïndustrialiseerde kapitalistische wereld werd zelfs nog sterker dan in de koloniale tijd. Hierbij speelt een rol, dat, parrallel aan het proces van toenemende internationalisering van de particuliere ondernemingen, ook een proces van grotere onderlinge samenwerking van de voormalige

moederlanden optrad, met name via de Europese Gemeenschappen. Na de toetreding van Portugal en Spanje zullen in de EEG alle voormalige koloniserende mogendheden van belang verenigd zijn!

De gezamenlijke Westelijke wereld profiteert van de Derde Wereld. Het Westen maakt de technologische hoogwaardige produkten, heeft een economie van veel toegevoegde waarde. De Derde Wereld blijft in de rol van leverancier van goedkope grondstoffen (en van eenvoudige industrieproducten), afzetgebied van een deel van de Westelijke industriële massaproductie en van leverancier van goedkope arbeidskrachten. De bewapening van het Westen vervult een belangrijke rol in het bestendigen van deze situatie van overheersing van de hoog-ontwikkelde geïndustrialiseerde Westelijke economie. Waar Derde Wereldlanden in het dekolonisatieproces meer deden dan slechts formele staatkundige zelfstandigheid verwerven, werd hun door het Westen (en met name de Verenigde Staten) mores geleerd: Vietnam! Men moet zich de vraag stellen of dit zelfs niet de hoofdfunctie van de NAVO en van de Westelijke bewapening in het algemeen is (de Rapid Deployment Force van de Amerikanen met mogelijke deelneming van Europese NAVO-landen, bedoeld voor militaire actie buiten het zogenaamde NAVO-gebied, is een teken aan de wand!). En wie beseft, dat de zogenaamde ontwapeningsonderhandelingen tussen Oost en West in feite neerkomen op het maken van afspraken over de hoogte van beide bewapeningsniveau's, dat beide blokken de bewapening van de ander aanvaarden en respecteren, dat beide blokken uit zijn op handhaving van de status quo in de eigen invloedssfeer en in die van de tegenpartij, met andere woorden dat er een soort gemeenschappelijk belang in gezamenlijke bewapening lijkt te bestaan, moet zich afvragen (met erkenning van alle verschillen tussen Oost en West) of in de bewapening van het Oostblok niet ook een analoge functie meespeelt. Dan zou het dus gaan om de machtspolitieke functie van de bewapening van de geïndustrialiseerde wereld in het algemeen (zowel de kapitalistische als de communistische) tegenover de Derde Wereld. De economische opkomst van de Derde Wereld

wordt zeker door de kapitalistische wereld als een bedreiging ervaren (want betekent in laatste instantie de ondergang van onze economie als kapitalistische economie), maar mogelijk ook door de centraal geleide economie van Oost-Europa, ondanks de daart bestaande afwijkende interne eigendomsverhoudingen.

Staat – Bedrijfsleven

Een ander belangrijk aspect van het neo-kapitalisme is de grote bemoeienis van de staat met het particuliere bedrijfsleven. Ik noem daarvan enkele aspecten die ook en vooral in de sector van de militaire productie van belang zijn. Ten eerste continuïteit (en expansie) van de individuele onderneming zijn tegenwoordig de termen die liever dan winstmaximalisatie gebruikt worden ter aanduiding van de bedrijfseconomische doeleinden. Continuïteit hangt sterk af van gegarandeerde afzet. De moderne staat is op diverse gebieden een koper die een continue, hoge afzet garandeert, vooral (maar niet alleen) op het gebied van de militaire productie.

Ten tweede: de hoge R & D (Research en Development) kosten in het moderne bedrijfsleven worden door de staat betaald. Óf de R & D vindt plaats in overheidslaboratoria of in door overheid gesubsidieerde laboratoria óf de R & D-kosten worden verwerkt in de prijzen van de goederen die de staat koopt. Het laatste doet zich dikwijls voor bij wapenfabrieken die ook een civiele poot hebben, waarvoor ongeveer dezelfde R & D nodig is.

DIJKER EN DOORNBOS BIEDT EEN BOEIENDE TOEKOMST AAN DE EC. DRS. DIE ZICH INTERESSEERT VOOR DE ACCOUNTANCY

Taakomschrijving: In de aanvangsfase wordt u ingezet in de controlepraktijk. Daarbij wordt rekening gehouden met uw postdoctorale studie accountancy. Zo ontwikkelt u zich snel en

efficiënt tot registeraccountant. Als een dergelijke toekomst u aantrekt, dan verzoeken wij u contact met ons op te nemen over de mogelijkheden voor een

BEDRIJFSECONOOM

(diverse vestigingen)

Vereisten: geheel of vrijwel geheel voltooide studie (bedrijfs) economie aan een van de Nederlandse hogescholen of universiteiten. Bereidheid om de postdoctorale studie accountancy te volgen. (Voor het volgen van die studie biedt onze maatschap ruime faciliteiten.)

Arbeidsvoorwaarden: Salariëring overeenkomstig bestaande schalen; 13de maand; 8% vakantietoeslag; vakantieregeling op basis van leeftijd; goede regeling omtrent vergoeding van reis- en studiekosten; collectieve verzekeringen; pensioenfondsen.

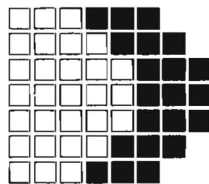
Carrière: Wij gaan er net als u vanuit dat u uw postdoctorale studie accountancy met goed gevolg afsluit. Dan bent u officieel registeraccountant. Afhankelijk van uw ontwikkeling binnen de maatschap behoort daarna benoeming tot medewerker of venoot tot de mogelijkheden.

Sollicitatie: U kunt uw sollicitatie of verzoek om nadere inlichtingen richten tot Dijker en Doornbos/accountants t.a.v. de heer F.A. Slikker, Buitenveldertselaan 7, 1082 VA Amsterdam, telefoon: 020-446881.

Profiel van onze organisatie: Dijker en Doornbos/accountants heeft een samenwerkingsverband met belastingadviseurs en organisatieadviseurs. De maatschap telt 24 vestigingen in Nederland, 2 in België en 1 op Curaçao, waarin circa 1.800 mensen werkzaam zijn.

Zij maakt deel uit van de internationale maatschap Binder Dijker Otte & Co. (B.D.O.) met 200 vestigingen over de gehele wereld.

In de maatschap wordt een modern sociaal beleid gevoerd in samenwerking met diverse beleidscommissies en Ondernemingsraad. Een functiewaarderingsstelsel en een daarop afgestemd salaris- en beoordelingsstelsel zijn onlangs ingevoerd. Een begin wordt gemaakt met gesystematiseerde carrièreplanning/promotiebeleid. Er is een bedrijfsgeneeskundige dienst aan de maatschap verbonden.

Zie ook: **jobcata**
onder * 30323 #

Dijker en Doornbos/accountants

Alkmaar Amsterdam Arnhem Bergen op Zoom Breda Doetinchem Eindhoven Emmen 's-Gravenhage Groningen Heerlen Helmond Hengelo(O) 's-Hertogenbosch Hilversum Leeuwarden Middelburg Nijmegen Roermond Roosendaal Rotterdam Tilburg Utrecht Zwolle Antwerpen Brussel Willemstad (Curaçao)

Internationaal Binder Dijker Otte & Co.: Amsterdam Brussel Dublin Hamburg Kopenhagen Lissabon Londen Luxemburg Madrid Milaan Oslo Parijs Stockholm Wenen Zürich en in diverse steden in andere werelddelen.

De onderneming rekent de R & D – kosten dan geheel toe aan de militaire produktie, laat de koper (de staat) daarvoor betalen en kan zijn civiele produkten dus of goedkoper (meer concurreren) of met meer winst afzetten.

Deze beide factoren, en andere (deelneming van staat in zeer grote aanvangsinvesteringen met terugtrekking wanneer de zaak renderend draait; generieke en specifieke financiële steun aan bedrijven) illustreren de stabiliserende invloed van de staat in de particuliere sektor van de economie. Deze vergaande bemoeienis doet geen afbreuk aan het kapitalisme, integendeel helpt het kapitalisme in stand houden.

Staat en Ontwapening

In het voorgaande heb ik, kort samengevat, de volgende twee aspecten van de neo – kapitalistische staat besproken: de functie van de staat en zijn machtsmiddelen in de internationale politieke – economische relaties en de vervlechting van staat en particulier bedrijfsleven ten bate van het laatste. Alleen al deze twee factoren maken mijns inziens de stelling dat ontwapening in een kapitalistische economie mogelijk is zeer aanvechtbaar. Daar komen nog twee elementen bij. Het eerste is de uit de kapitalistische logika voortvloeiende noodzaak van een zekere 'waste' – produktie. Wat komt daarvoor beter in aanmerking dan wapentuig?

Het tweede is de overtuiging, dat bewapening behoort tot de onvermijdelijke uitrusting van de moderne staat als zodanig. Ontwapening is natuurlijk ondenkbaar zonder het verdwijnen van de staat in z'n huidige vorm, die van een zeer strak georganiseerd systeem met vergaande externe en interne beheersingstechnieken.

Uit het bovenstaande volgt, dat ik geen moeite heb met het bevestigend beantwoorden van de vraag of ontwapening mogelijk is. Immers in een gesocialiseerde economie, met een sterk gereduceerde betekenis van nationale staat heeft bewapening geen functie. De krankzinnige bedragen die eraan besteed worden kunnen dan voor constructieve doeleinden worden aangewend. En er zijn talloze belangrijke on vervulde behoeften, nationaal en internationaal. Van de mogelijkheid van zo'n nieuwe socialistische maatschappij ben ik ook overtuigd. Die is namelijk een kwestie van voldoende politieke wil. Argumenten waartom die wil kan en moet ontstaan zijn er in overvloed. Alleen (nog) weinigen zijn daarvan overtuigd. Daardoor is het nodig om de vraag te bespreken of in de huidige situatie, althans binnen een slechts weinig veranderde maatschappijstructuur, ontwapening mogelijk is.

Wapenproduktie

Het belang van de bewapening voor de Westelijke economie kan kwantitatief geïllustreerd worden. Enkele cijfers. De defensieuitgaven binnen de NAVO abelopen 4 à 5% van het BNP (Bruto Nationaal Produkt). In Nederland is dit 3,4%. De Nederlandse defensie verschaft rechtstreeks werk aan ongeveer 135.000 mensen. Bij de wapenproduktie in Nederland zijn (inklusief toelevering) ongeveer 25.000 arbeidsplaatsen gemoeid. Dit zijn geen heel grote aantallen, maar ze zijn toch ook niet te verwaarlozen.

In bepaalde bedrijfstakken en bedrijven is het relatieve belang uiteraard veel groter. Dit geldt met name voor de wapenproduktie voor de export.

die in Nederland vrij snel toeneemt: in 1979 1 miljard gulden, in 1980 1,5 miljard gulden. Bij de uitgaven voor de Nederlandse defensie zelf is het voor investeringen bestemde percentage sinds 1970 gestegen van 16 naar 28 (d.w.z. 3 miljard gulden) en zal dit verder oplopen naar 34.

Het belang neemt dus snel toe. Er is geen twijfel, dat de huidige economische crisis dit proces versneld: er is een zekere vlucht in de bewapening merkbaar. Dat steeds meer mensen op deze wijze met hun direkte belangen gebonden worden aan de bewapening en daardoor minder vatbaar worden voor het zo dringend noodzakelijke ontwapeningsstreven, is ronduit misdadig, maar wel een feit.

Bij de wapenproducerende bedrijven moet men trouwens onderscheid maken tussen twee types. Er zijn er, bij wie de specialisatie zover gaat, dat het niet doorgaan van bepaalde verkopen, met name bij technologisch vernieuwde wapensystemen, hun voortbestaan in gevaar brengt. Hieruit vloeit voort dat zij een zekere druk uitoefenen op beleidsinstanties om bepaalde wapenaankopen te doen ter wille van de werkgelegenheid. Een typies voorbeeld daarvan leveren de discussies over de modernisering van de LRTNF (Long Range Theatre Nuclear Forces) die nu zo in het brandpunt van de belangstelling staan. Oorspronkelijk vond men in het Amerikaanse parlement dat of alleen de Pershing II of alleen de kruisraket Bommerhol moest worden gebouwd. Het belang van het voortbestaan van beide industrieën deed dit standpunt omslaan in zowel de Pershing II als de kruisraket. Het Militair Industrieële Komplex in optima forma!

Daarnaast zijn er bedrijven, diens voortbestaan bij een vergroting van de civiele sektor zeer goed mogelijk is. Overigens zal dit altijd een moeilijke operatie blijven. Vandaar, dat bij de objectieve mogelijkheid van confersie moet worden overwogen, dat de subjectieve bereidheid van de ondernemer daartoe gering zal zijn er daardoor de kans verkleind, althans in een economie als de onze waar ondernemers de lakens uitdelen. Bij dit alles is een overwegende faktor dat de militaire produktie zeer winstgevend is.

Omzetting

Makro – economisch gezien is er alles te zeggen voor omschakeling op civiele produktie. De investeringen per arbeidsplaats zijn in de wapenindustrie gemiddeld aanzienlijk hoger dan in de civiele sektor, dus daar leveren ze veel meer werkgelegenheid op. Wel moet worden bedacht, dat omschakeling, economisch gezien, alleen zin heeft als de nieuwe produkten kunnen worden afgenomen. Dat wil zeggen niet als er vraag naar bestaat, maar koopkrachtige vraag. Een relatie met de inkomenspolitiek is dus onmisbaar.

Ook de arbeidsplaatsen bij de overheid zijn in de defensiesektor gemiddeld duurder dan in de overige overheidssectoren. Ook hier geldt, dat werkgelegenheid met omzetting alleen is gediend als de vrijkomende gelden worden besteed voor kollektieve voorzieningen en niet worden gebruikt om b.v. het financieringstekort van de overheid te verminderen. Ook hier is een bepaalde politiek – maatschappelijke kontekst dus een vereiste voor succes. Omschakeling wat betreft de aard van de arbeidsplaatsen kan hier geen al te grot problemen opleveren. Al zal het moeilijk zijn om generaals om te scholen tot bouwvakkers,

voor het overgrote deel van de overheidsfuncties bij defensie geldt, dat ze technisch – administratief van aard zijn dus vrij gemakkelijk in civiele sectoren te gebruiken.

De voorstanders van ontwapening zijn m.i. wel eens te gemakkelijk geneigd om voor tegenstanders daarvan, genoemde economische voordelen van de bewapening te ontkennen. Hoewel de laatste ongetwijfeld het punt van de technologische vooruitgang en de 'spin – off' overdrijven, kan deze in zekere mate niet worden ontkend. Daar staat natuurlijk wel tegenover, dat met twijfelen kan aan de gewenstheid van dit soort technologische vooruitgang (de kernenergie b.v.) maar dit gebeurt allicht op andere dan economische overwegingen.

Ook de stelling, dat wapenexport helemaal niet zo gunstig is voor de economie van het exporterende land, is m.i. aanvechtbaar. Dat met name ontwikkelingslanden door wapenaankopen hun deviezen niet kunnen besteden aan de import van investeringsgoederen voor de opbouw van de eigen economie en daardoor de Westelijke industrie andere exportmogelijkheden onthouden, is in principe juist. Maar dat de elites van deze landen daar op gericht zouden zijn, is m.i. hoogst twijfelachtig, dat de Westelijke industrielanden daaraan zouden meewerken is m.i. zelfs uitgesloten. Wie mijn mening deelt, dat het overgrote deel van onze zogenaamde ontwikkelingshulp dezelfde functie ten aanzien van de Derde Wereld vervult als onze bewapening, namelijk de Derde Wereld in zijn positie van afhankelijkheid en ondergeschiktheid ten opzichte van de geïndustrialiseerde wereld te houden, beseft dat de in progressieve kringen veel gehoorde gedachte dat (kapitalistische) bewapening te vervangen zou zijn door (kapitalistische) ontwikkelingshulp, weinig meer dan rimram is. Dan zie ik nog af van het argument, dat allicht niet hetzelfde industrieland, dat nu de wapens exporteert, het meest in aanmerking komende voor de levering van deze investeringsgoederen zou zijn, met andere woorden dat wat voor het ene land goed zou zijn voor het andere land slecht is.

Tenslotte lijkt mij, ook op grond van voorbeelden uit de historie, dat in tijden van lage conjunctuur toenemende bewapeningsuitgaven wel degelijk een rol kunnen spelen in een anti – cyclisch Keynesiaanse economische politiek van de overheid.

Ontwapening zinvol?

Er zijn vrij veel uitspraken en studies die stellen dat binnen het kapitalisme ontwapening mogelijk is. Wanneer bedoeld wordt een zekere mate van ontwapening ben ik geneigd 'ja' te zeggen. Wanneer het om echte, dat wil zeggen volledige ontwapening, uitbanning van oorlog en oorlogsvoorbereiding gaat, dan denk ik dat dit binnen de huidige maatschappelijke kontekst niet kan. Overigens: het streven naar een zekere mate van ontwapening is op zichzelf al de moeite waard, zou bovendien tot maatschappelijke veranderingen kunnen leiden, die het echte perspectief van ontwapening in zicht brengen. Het is dus toch zinvol naar die ontwapeningsstappen te streven, en daarbij de economische mogelijkheid ervan te laten zien.

A.G. van der Spek
Lid van de Tweede Kamer voor de PSP.

Literatuuroverzicht

In het kader van deze special leek het ons nuttig om enige aandacht te besteden aan recent verschenen literatuur met betrekking tot het onderwerp 'Economie en Bewapening'. Naast een korte omschrijving van de inhoud van het boek, vindt U de prijs en de plaats vermeld waar u het eventueel kunt bestellen of kopen. Misschien vindt U bij de besprekingen een boek om onder kerstboom te lezen of om een ander ten geschenke te geven.

Wapenbeperking en Economie

Ter gelegenheid van het symposium 'Wapenbeperking en Economie', dat de Aktie Groep Economen en de Studievereniging Economische Fakulteit op 20 november 1981 op de economische fakulteit organiseerden, is er een symposiummap verschenen, waarin een aantal recente artikelen van deelnemers aan deze forumdiskussies zijn opgenomen.

De ongeveer 30 artikelen geven een goed beeld van de verschillende aspecten, die verband houden met bewapening en economie.

Niet alleen de drieging die van de bewapening uitgaat en de hoeveelheden geld die hieraan gespendeerd worden komen in de map aan de orde, maar ook de afweging wat de mogelijkheden zijn om de wapenindustrie te ontmantelen en hoe de vrijgekomen arbeid ten nutte van de maatschappij aangewend kan worden. Tevens vinden wij in dit boek een kritische analyse van de defensiebegroting en de politieke wil om veranderingen te overwegen om van een militaire industrie over te schakelen naar een vredesindustrie.

Tenslotte wordt in een aantal artikelen aandacht besteed aan de kernwapenwedloop en de rol die de publieke opinie hierin kan spelen.

De map is verkrijgbaar bij de AGE, kamer 2163 of bij de SEF, kamer 2368 voor f 5,-.

Handelaren des doods - militaire produktie in scheepsbouw en elektronische industrie; de Taiwan order.

Deze brochure is een vervolg op 'Hersenen des doods, wapenonderzoek in Nederland', waarin met name de rol van de Rijks Verdedigings Organisatie/TNO werd belicht.

In dit boekwerkje wordt vanuit een duidelijk antimilitaristisch standpunt de activiteiten van twee wapenfabrikanten, te weten:

Rijn Schelde Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven NV(RSV) en Hollandse Signaal Apparatenfabriek BV(HSA), besproken.

Achtereenvolgend worden de vermilitarisering van de scheepsbouw, de activiteiten van HSA, de militaire research, de Taiwan-order en de kernenergie-activiteiten van RSV behandeld. Tot slot wordt in hoofdstuk zes een algemener verhaal over ontwapening en werkgelegenheid gepresenteerd.

De brochure is een uitgave van het Anti Militaristies Bureau in Nijmegen. Men kan het boekje bestellen door f 7,10 over te maken op giro 4484276 t.n.v. penningmeester Aktiegroep PANG, Nijmegen, onder vermelding van brochure 'Handelaren des Doods'.

De Nederlandse wapenexport; het geval van de fokkers voor Bolivia, zwartboek

Fokker werkgroep Bolivia.

De werkgroep Bolivia is een landelijke actiegroep die ondermeer tot doel heeft de ondersteuning van de volksstrijd in Bolivia en het geven van informatie in Nederland over Bolivia. In het verleden werden akties gevoerd voor de slachtoffers van de staatsgreep in 1979, tegen de levering van Nederlandse Fokkervliegtuigen aan de Boliviaanse luchtmacht en voor de politieke gevangenen.

Dit zwartboek gaat over de wapenexport vanuit Nederland naar derde wereldlanden. In toenemende mate worden militaire regimes die in eigen land een harde onderdukkingspolitiek voeren door Nederland van wapens voorzien. Dit zwartboek behandelt ook de mogelijkheden en onmogelijkheden om aktie te voeren tegen dit soort wapenzendingen. Centraal in deze publikatie staat de leverantie van Fokker-vliegtuigen aan de Boliviaanse luchtmacht.

Dit boek kan besteld worden door een bedrag van f 5,- over te maken op gironummer 4350500 t.n.v. Werkgroep Bolivia, postbus 992 Arnhem, onder vermelding van 'De Nederlandse wapenexport, zwartboek Fokker'.

Vredespolitiek - voorstellen en overwegingen voor een Nederlandse bijdrage.

Deze bundel bevat een viertal studies die zich bezig houden met een zaak waarover de afgelopen periode in de beweging tegen de neutronenbom meer dan een miljoen Nederlanders hun stem hebben laten horen.

Welke bijdrage kan vanuit Nederland geleverd worden aan het terugdringen van de bewapeningswedloop en daarmee aan de vrede.

Deze studies, die in het kader van een werkgroep van het IPSO zijn samengesteld, behandelen een aantal afzonderlijke aspecten van de militarisering en van de strijd voor de vrede.

Hans Akkermans gaat in op de koers die in de Navo en vooral vanuit de VS wordt gevaren om de bewapeningsuitgaven op te schroeven, en om een nieuwe generatie van kernwapens te ontwikkelen en te stationeren.

Een tweetal studies geven een zorgvuldige behandeling van deelaspekten van de militarisering en het verzet daar tegen.

Theo de Roos behandelt het vraagstuk van de vrijheid van meningsuiting in het leger.

Onder verantwoordelijkheid van de gehele werkgroep wordt in de andere studie een element uit de samenhang tussen de crisis in de kapitalistische economie en de militarisering van de industrie behandeld.

Het onderzoek naar het militair-industrieel complex wordt vooral toegespitst op het RSV-concern. Daar is sprake van een rampzalige afbouw van de werkgelegenheid op een aantal scheepsbouwerven en een gelijkijdige opvoering van de oorlogsproduktie (vooral fregatten). Deze studie wijst de opvatting van de hand, dat overheidssteun aan de fregattenbouw werkelijk een bevordering van de werkgelegenheid zou vormen.

De vierde studie, samengesteld door Duco Hellema, gaat na langs welke wegen in West-Duitsland vanaf de vijftiger jaren er naar is gestreefd zelfstandig de beschikking te verkrijgen over kernwapens.

Dit boek en de twee hierna volgende besprekingen zijn uitgaven van het IPSO en zijn ook aldaar te bestellen. Verder zijn zij beperkt voorradig bij de SEF en tevens te koop bij boekhandel Pegasus, Leidsestraat 25, Amsterdam. Het adres van het IPSO is, Postbus 10192, 1001 ED Amsterdam, tel. 020-251920. Kosten van het boek: f 9,-.

Defensie aan de lijn - voorstellen ter vermindering van de bewapening en omschakeling van de wapenindustrie.

In deze nota willen de auteurs voorstellen doen voor maatregelen om de groeiende bewapening, militaire produktie en wapenexport in Nederland om te buigen, waarbij hulpbronnen worden vrijgemaakt voor de produktie van goederen en diensten die duurzame werkgelegenheid beloven en in maatschappelijke behoeften voorzien.

Toegespitst op enkele bedrijven (waaronder Fokker, Daf en De Schelde) wordt aangegeven welke alternatieven er voor de huidige wapenproduktie bestaan en welke maatregelen vereist zijn om de belangen van de bij de conversie betrokken werknemers te beschermen.

Tevens worden in de nota een aantal uitgangspunten geformuleerd die wezenlijk geacht worden voor een progressief defensiebeleid dat Nederland losmaakt van de Navo-politiek.

Hoewel de nota de financiële voordelen van een afslanking van de krijgsmacht niet vooropstelt, wordt wel besomd welke bezuinigingen door een dergelijke ombuiging van de Nederlandse defensiepolitiek verwacht kunnen worden.

De auteurs komen tot de conclusie, dat de maatregelen om de bewapening terug te dringen weliswaar aanpassing van de industrie zullen vergen, maar dat dit uiteindelijk een heilzame uitwerking zal hebben inzake de bestrijding van crisis en werkeloosheid. Sterker nog, in de kapitalistische, de socialistische en de ontwikkelingslanden zijn voortgaande ontspanning en ontwapening onmisbaar voor economische ontwikkeling en maatschappelijke vooruitgang.

Uitgave van het IPSO, f 3,-.

Bewapening of werkgelegenheid - conferentieverlag.

Deze uitgave bevat het verslag van de door de IPSO belegde conferentie 'Bewapening en Werkgelegenheid', welke plaatsvond in Amsterdam op 6 en 7 september 1980.

Aan deze conferentie namen deel wetenschapsmensen uit verschillende disciplines, medewerkers en leden van de vakbeweging en de VVDM, vertegenwoordigers van vredesbewegingen, regionale actiecomités en werknemers uit bij de wapenproduktie betrokken bedrijven.

Doel van de conferentie was te komen tot een nader beeld, hoe bewapening en werkgelegenheid zich verhouden in de Nederlandse omstandigheden; en voorts te pogen een richting aan te geven, waarin terugdringing van de bewapening dienst-

vervolg op pag. 16

FNV: voor vrede en ontwapening

'Geen bommen maar banen', dat is wat FNV-voorzitter Wim Kok zei tijdens de grote vredesdemonstratie in Amsterdam. Hij sprak daar echter niet in zijn hoedanigheid als FNV-bestuurslid, maar op persoonlijke titel omdat de officiële discussie over vrede en ontwapening binnen de federatie nog niet is afgesloten. Deze discussie wordt gevoerd aan de hand van de in mei van dit jaar gepubliceerde nota: Voor vrede en ontwapening-de betrokkenheid van de FNV. Alle bonden kregen de opdracht na te gaan hoe hun leden denken over vraagstukken van vrede, veiligheid en het centrale punt in de nota, alternatieven voor wapenproductie.

Uitgangspunt van de FNV bij het opstellen van deze nota was dat 'het niet op de weg van de FNV ligt om zich direct in te laten met de politieke besluitvorming rond vrede, veiligheid en defensie'. De federatie erkent wel dat de vakbeweging zich ook bemoeit met politieke ontwikkelingen en besluitvorming, dat taken en verantwoordelijkheden van vakbeweging en politici elkaar gedeeltelijk overlappen, maar ze gaat er van uit dat de mate van bemoeienis in nauwe relatie staan met werknemersbelangen. Het vraagstuk van vrede, veiligheid en defensie wordt door de FNV in de eerste plaats niet als een echt werknemersprobleem gezien. De politiek is op dit terrein de eerste verantwoordelijke en de FNV zegt vertrouwen te hebben in het gehalte van politieke besluitvorming op dit gebied. Wel wordt gesteld dat het een taak van de FNV is 'er voor te zorgen dat ze bij haar eigen belangenbehartigende taken niet kritiekloos wordt meegesleept in de richting van méér en zwaardere bewapening (toch ook een politieke keuze? red.)

internationaal

In haar streven naar vrede en veiligheid constateert de FNV dat als zij invloed wil uitoefenen op de internationale verhoudingen (het bewapeningsvraagstuk is een internationaal probleem) dit vooral moet gebeuren in samenwerking met de internationale vakbondsorganisaties. In dit verband worden het Wereldverbond van Arbeid (WVA), het Internationaal Verbond van Vrije Vakverenigingen (IVVV) en het Europees Verbond van Vakverenigingen (EVV) genoemd. Volgens deze drie organisaties kan het streven naar beheersing, vermindering en uiteindelijk de afschaffing van militaire inspanningen alleen op *wedzijdse en gelijktijdige vermindering* zijn gebaseerd.

De ideeën betreffende vrede en veiligheid die in de hier opgeroepen discussie van belang zijn worden in de nota globaal in drie categorieën ingedeeld:

- Superioriteitsdenken: men probeert altijd sterker te zijn dan de tegenstander. Dit leidt tot een spiraal naar boven in de bewapening.
- Evenwichtsbenadering: hierbij wordt er van uit gegaan dat men niet zwakker moet zijn dan de potentiële tegenstander. Dit evenwichtsdenken kan ook gemakkelijk leiden tot stimulering van de bewapeningswedloop.
- Verantwoorde eenzijdige stappen: via eenzijdige stappen moet een proces van meerzijdige ontwapening op gang gebracht worden. De evenwichtsbenadering blijft hierbij echter een rol spelen.

Concrete oplossingen en voorstellen op het gebied van ontwapening, niet alleen wat betreft nucleaire maar ook conventionele, biologische en chemische wapens moeten niet van de FNV verwacht worden, al kiest zij wel op principiële, menselijke en emotionele gronden voor ontwapening.

betrokkenheid

In hoeverre moet de FNV zich nu met vraagstukken van vrede en veiligheid bemoeien? Allereerst roept zij haar leden op zich als staatsburgers in te zetten voor groeperingen die zich al met deze problemen bezighouden. Zij wil zich wel actief inzetten voor de bevordering van de bewustwording bij de leden van de bestaande internationale machtsverhoudingen en de noodzaak daarin veranderingen aan te brengen. Binnen het beperkte terrein van beharing van werknemersbelangen denkt de FNV zich op bepaalde taken te kunnen concentreren. Genoemd worden bevordering van ontspanning tussen Oost en West (contacten met vakverenigingen achter het ijzeren gordijn), het nastreven van een nieuwe internationaal sociaal-economische orde (oplossen van het Noord-Zuid probleem moet niet gebeuren door vermilitarisering van de produktie) en speciale aandacht voor mensen werkzaam in de wapenindustrie. Dit laatste punt sluit goed aan bij het centrale discussiethema van de nota: 'Na te gaan hoe aan de omschakeling van militaire naar vredesproductie inhoud kan worden gegeven en daaraan meewerken'. Dit punt moet ook uitgangspunt zijn van de informatieverstrekking aan en bewustmaking van de mensen.

omschakeling

Probleem in de discussie over de omschakeling naar civiele produktie is volgens de FNV dat er nog te weinig onderzoek is gedaan naar mogelijkheden en gevolgen van omschakeling. Over de macro-economische kant van de zaak is nog maar weinig bekend. Vragen als 'wat is de doorwerking van de militaire produktie op verschillende sociaal-economische doelstellingen' en 'vervult de militaire produktie een zekere vliegwiel functie in de economie' zijn nog onbeantwoord gebleven. Ook is het de FNV nog niet duidelijk of uiteindelijk een minimum niveau aan bewapening noodzakelijk is.

Omschakeling kan de federatie in conflict met zichzelf brengen: belangenbehartiging (werkzekerheid) van mensen werkzaam in ondernemingen die militaire produkten maken kan botsen met het streven naar ontwapening. 'Het omschakelingsverzoek' zo wordt dan ook in de nota

gesteld 'moet gebeuren in samenwerking met de werknemers van de betrokken bedrijven en instellingen en de betreffende bonden die daar optreden'. In dit verband kan de bijdrage van Industriebond-bestuurder Van der Veen aan het symposium Wapenbeperking en economie aangehaald worden namelijk dat ondernemers nog altijd bepalen wat er geproduceerd wordt, dat hij maar weinig mogelijkheden ziet voor omschakeling en dat omschakeling alleen op internationaal niveau effectief kan plaatsvinden. Of zoals Wim Kok het eens stelde: 'Het is gemakkelijk om in abstracto over werkgelgenheid te praten, zolang het niet je eigen baantje is dat verloren gaat. Dat geldt zelfs voor ons: de leiding van de bond spreekt vaak een andere taal dan de werkers van RSV in Vlissingen' (van de duikboten van Taiwan). Deze gedachte wordt bevestigd door uitspraken van RSV-werknemers (en FNV-bondsleden) die stellen dat het een illusie is te denken de mensen te kunnen overtuigen om met het werken aan oorlogsschepen te stoppen. Ze zijn blij dat ze werk hebben.

conclusies

Aan het eind van de nota wordt nog gesteld dat als de leden tot de conclusie komen dat de FNV een taak heeft op het gebied van vrede en veiligheid, men zich wel moet realiseren dat dit geld kost en ten koste zal gaan van bestaande dienstverlening. Op 1 februari 1982 moeten alle reacties op deze, van vele kanten als vaag, algemeen en terughoudend omschreven, nota binnen zijn. Op grond hiervan stelt dan de Federatieraad een standpunt vast. Of hiermee de discussie binnen de FNV gesloten zal zijn is zeer de vraag.

HvdH

vervolg van pag. 15

baar gemaakt kan worden aan de oplossing van urgente sociaal-economische problemen. Een verslag van deze poging is in dit rapport neergelegd. Deze bundel bevat alle gehouden inleidingen alsmede een weergave van alle plenaire en sectiegevoerde discussies. Overeenkomstig de indeling van de conferentie zijn de bijdragen gerangschikt naar de vier volgende onderwerpen:

- de algemene problematiek van bewapening en werkgelegenheid
- bewapening en de Nederlandse industrie
- de bewapening en de regionale problematiek
- de afsluitende zitting, welke vooral gewijd was aan een discussie over het thema hoe de vakbeweging geconfronteerd wordt met vraagstukken van vrede en veiligheid.

De vragen die centraal stonden waren of bewapening werkgelegenheid schept en of zij technische vernieuwingen stimuleert, of dat de bewapening juist integendeel als een zware last op de economie drukt.

Tevens is in de bundel een internationale literatuurlijst over dit onderwerp opgenomen, maar - en dat is uniek - het gaat vooral in op de situatie in ons eigen land.

Uitgave van het IPSO (Instituut voor Politiek en Sociaal Onderzoek) prijs: f 17,50.

HK

Ekonoor

Zoals u misschien al in het Redactioneel hebt gelezen zal dit de laatste Ekonoor zijn, daar dit nummer het laatste is waaraan ik als redaktielid meewerk.

Een mooie afsluiter van deze rubriek werd mij door enkele regelmatige bezoekersters van deze fakulteit in de schoot geworpen.

Middels een telefoontje werd ik attent gemaakt op kamerdeur 3123, de kamer van Dr. D.M.G. de Champeaux de Laboulaye (kort gezegd Dennis), wetenschappelijk hoofdmedewerker Informatika. Op voornoemde deur bevond zich reeds enige tijd een plaat, afkomstig uit Penthouse of iets dergelijks, voorstellend een naakte vrouw in 'spreadstand'.

Deze afbeelding had bij de vrouwen van het Vrouwenoverleg zeer terecht ergernis en woede opgewekt. Zij lieten het daar niet bij: die woede leidde tot actie. Laat op een avond togen deze vrouwen, gewapend met mannelijke equivalenten van de naakte-vrouwenplaat naar de deur van **porno-Dennis**.

De afbeelding van de blote dame verdween in het toilet, de blote mannen werden stevig met goede lijm op de inmiddels weer maagdelijke deur aangebracht.

Wij waren, zoals gezegd, ingelicht over dit gebeuren en stonden de volgende ochtend vroeg (porno-Dennis was nog niet gearriveerd) met het fototoestel in de aanslag. Wij waren niet de enigen: enkele burens van porno-Dennis en wat passanten waren ook voor de gewraakte deur gestopt. Hilariteit alom: 'Lekker, net goed voor Dennis' was één van de opmerkingen, die wij mochten vernemen. Immers, die vorige plaat 'was toch wel schandalig, nietwaar?'. Stoere praat van de heren, die echter wel rood en paars aanliepen, toen en passant ook van hen een foto werd

genomen. 'Zeg, zijn jullie nou helemaal gek. Ik onderneem actie als jullie die foto in Rostra plaatsen'.

Het is nu eenmaal 'journalistieke kode' om ook de tegenpartij aan het woord te laten, dus ben ik licht walgend de kamer van porno-Dennis maar binnengestapt. Ook daar hangen de muren vol met plaatjes van naakte vrouwen. 'Ik wil niet gestoord worden' is de eerste reactie. Dat kan ik me voorstellen, gezien de 'versiering' van de muren. 'Nee, geen commentaar en wie ben jij eigenlijk?' klinkt het dreigend vanachter de terminal.

Wel valt op, dat porno-Dennis in de gauwigheid de mannenplaten van de deur heeft gerukt (de lijm is blijven zitten en doet verdacht veel aan sperma denken) en tevens zijn enkele wat meer aggressieve sex-platen van de muur tegenover zijn buro verdwenen. Wellicht is meneer toch gevoelig voor aanvallen op zijn opdringerige porno-lusten?

Enkele dagen na het gebeurde komt zijn reactie binnen. Kennelijk zo boos geworden, dat hij werkelijk uit zijn slof schiet: maar liefst vijf computersheets beslaat het geheel. Ik citeer een deel van de brief:

'Al vele jaren hangen er bij mij aan de muur een aantal Penthouse-posters. Schaars geklede dames, die geflankeerd worden door: een poster van een Afghaan gezeten op de markt, omringd door watermeloenen; een schilderij van een zekere Aart van Beuzekom, waarop een vrouwegezicht in surrealistische setting (...). Al die prenten aan de muur hebben overlevingswaarde. Immers, het Maupoleum is niet alleen het lelijkste gebouw in Amsterdam (..) het interieur is bovendien

mens-vijandelijk: immer ruisen de airconditioning, inpandige kollegezalens, gangen waarbij een gevangenis knus lijkt etc'. Kortom, reden te over om het gebouw ook nog vrouwvijandig te gaan versieren.

Tot eind november had volgens p.-D. niemand zich druk gemaakt over zijn wandversiering (het is hem kennelijk ontschoten, dat al eerder door vrouwen is geprotesteerd). En dus is de reden van de actie van de vrouwen van het Vrouwenoverleg (die zich overigens niet bij p.-D. hebben bekendgemaakt) hem geheel duister.

Op zich heeft p.-D. niets op blote heren tegen, maar 'waarom waren die blote heren niet met plakband (i.p.v. met lijm, NdB) gemonteerd?' Bovendien was ook de buitenmuur van p.-D's kamer beschreven met lippenstift: Seksist. En dat is hetgeen onze p.-D. nu zo ontzettend stoort: de schoonmaakkdienst kan de boel weer opruimen. Verder maakt hij duidelijk waar zijn werkelijke 'wetenschappelijke' belangstelling ligt: 'Wie het verschil kan uitleggen tussen kunstzinnig bloot, een erotische prent en een pornografische afbeelding kan wat mij betreft meteen een Nobelprijs krijgen'. De rest van p.-D.'s brief bestaat slechts uit 'krachttermen' als drol, pilsbak, 'in elkaar tremmen van horken' en dergelijke; publicatie niet waard.

Vandaar ook, dat hiermee de 'diskussie' is gesloten.

NOOR

Dick van Nes:

informatieoverdracht, daar gaat het om.

Het Dagelijks Bestuur (DB) van de faculteit is vernieuwd. De nieuwe voorzitter is de heer Van der Zijpp (bedrijfseconomie). De docenten worden vertegenwoordigd door de heer Noorbergen (economische geografie). Als studentlid hebben de leden van de Faculteitsraad (FR) Dick van Nes gekozen. Hij stelt zichzelf voor.

DvN: 'Ik ben vijfde jaars en heb in September mijn Kandidaats gehaald. Voordat ik überhaupt studeerde, ben ik al lid van de AGE geworden. Dat was al in de introductieweek. Ik ben in de Propedeuseraad begonnen. Daarna ben ik in de Onderwijscommissie gaan zitten en vervolgens in de Kandidaatsraad. Met September een jaar geleden ben ik in de FR gekomen. Nu ben ik ambtelijk secretaris van de Programmacommissie. Ik heb me dus altijd heel erg met onderwijs bezig gehouden'.

De studentenfracties AGE en Obas zijn tot een akkoord gekomen om Dick kandidaat te stellen, als studentvertegenwoordiger in het DB. Het voorstel is door de FR aangenomen.

R: 'Wie vertegenwoordigt je in het DB?'

DvN: 'Ik sta op de lijst van de AGE en ik ben ook faculteitsraadslid voor de AGE. In eerste instantie ben ik dus actiegroeper. Maar we hebben het afgelopen jaar een vruchtbare samenwerking gehad met de Obas. We hebben een vast overleg met ze voor de vergadering, over de agenda. Je kunt dus wel stellen dat ik ook namens de Obas in de FR zit. Dit is ook het gevolg van de veranderde verhoudingen binnen de FR. Vroeger had je links en rechts. Links bestond dan uit de AGE en de PvdE, rechts uit de Obas en de EFB. De laatste tijd neigt het meer naar studenten tegenover docenten.'

Een van de vele problemen waar studentvertegenwoordigers in bestuursorganen van de faculteit mee te maken krijgen, is de desinteresse van de 'gemiddelde' student. Er zijn enige actiegroepers en Obas-leden die in talloze raden en commissies zitten, maar de meeste studenten houden zich daarvan afzijdig.

DvN: 'Ik denk dat dit de laatste tijd juist heel erg sterk verandert. De steun van de studenten voor dit soort werk is dermate toegenomen, dat de AGE zo groot is geworden dat ik niet eens meer iedereen ken, terwijl ik hier toch dagelijks rondloop. Het werk van de AGE is ook veranderd. Er zijn ontzettend veel mensen actief, met name op het gebied van de informatieverstrekking. Vaak bleef de informatie in de FR hangen. Maar nu met de propedeuse- en kandidaatskrantjes, Keerpunt 80, 81PK en ook OPOE wordt zo waanzinnig veel informatie gegeven dat de studenten zich er wel voor gaan interesseren.'

informatie-overdracht

R: 'Enige tijd gelden is er een conflict geweest in het DB over de openbaarheid van bestuur. Denk je op dezelfde wijze voort te gaan als je voorganger, Piet de Vrije, met name op het terrein van de openbaarheid?'

DvN: 'Als je niks weet heb je niks te vertellen. Openbaarheid van bestuur is dus een voorwaarde om democratisch te kunnen functioneren. De Wet Openbaarheid van Bestuur, de WOB, zegt hierover: in principe honderd procent openbaarheid,

maar als het om personen gaat dan moet je het objectiveren. Een van de belangrijkste punten die je in het bestuur moet doen is dan ook er voor te zorgen dat die informatie die belangrijk is de mensen bereikt. In de hele discussie rond de openbaarheid heeft in ieder geval meegespeeld dat de studentenbeweging weer opkomt. Het gevolg hiervan is dat informatie doorgespeeld wordt en dat bepaalde dingen aan de kaak gesteld worden. Dat mensen dan terug gaan grijpen op het argument: 'het is vertrouwelijk, je had het niet moeten vertellen'. Dat zijn voor mij uitvluchten. Piet heeft het gewoon prima gedaan. Dat blijkt ook wel aan hoe de AGE nu draait.'

R: 'Hoe denk je dat de samenwerking zal verlopen met de voorzitter van het DB, Van der Zijpp?'

DvN: 'Met Van der Zijpp hebben we wel een paar ervaringen. Hij heeft bijvoorbeeld in de Commissie Herstructurering gezeten. In die commissie heeft hij toen niet zo democratisch gefunctioneerd. Hij gooide stukken in de prullemand, vond het onzin om die te lezen. Hij zit nu in het DB. Als het in de toekomst er op neer komt dat in-

formatie achtergehouden wordt, dat dingen binnenskamers geregeld gaan worden, is dat niet te accepteren. Overigens, binnenskamers regelen wil zeggen dat studenten hun invloed verliezen, want hoogleraren die konkelfoeselen toch wel aan. Het ligt er aan hoe Van der Zijpp zich opstelt. Als hij de zaken democratisch wil regelen en openbaarheid van bestuur nastreeft, dan valt er wel samen te werken.'

R: 'En als hij dat niet doet, krijg je dan weer dezelfde toestanden als afgelopen maanden?'

DvN: 'Dat zit er wel in, ja.'

onderwijsdag

Onlangs is op de faculteit een onderwijsdag gehouden. Deze dag was bedoeld om te discussiëren over de inhoudelijke aspecten van het nieuwe studieprogramma in de Tweefasenstructuur. De dag is echter mislukt (Rostra, nummer 91). Dick heeft in de voorbereidende Commissie Beginlennota Twee-fasenstructuur gezeten. Hij is nu ambtelijk secretaris van de Programmacommissie, ingesteld om het programma verder in te vullen.

DvN: 'Die onderwijsdag is niet zo best verlopen. Daar hebben we allemaal een kater aan over gehouden. Het probleem was, dat er niet inhoudelijk gepraat kon worden. Bij de hele discussie rond de Twee-fasenstructuur spelen op de achtergrond de bezuinigingen: hoeveel formatieplaatsen houdt de vakgroep? Die formatieplaatsen worden toebedeeld naar onderwijslast. Als het er dus om gaat hoeveel punten een vak krijgt, dan gaat het ook altijd over: hoeveel formatieplaatsen behoudt de vakgroep? Sterker nog: is er nog werk voor mij? Dit is wel logisch en begrijpelijk, niemand ontkent dat die dingen meespelen. Taak voor de studenten is nu ervoor te zorgen dat de discussie niet afglijdt in de richting van 'behoud ik mijn baantje?', maar dat de discussie inhoudelijk gevoerd wordt. Op de onderwijsdag is dat geprobeerd, maar mislukt. Voor sommige mensen was de opzet achter de onderwijsdag om het complete studieprogramma te veranderen, maar zo functioneert het niet. Dat is niet mogelijk, denk ik, zeker niet op korte termijn. Dat moet in stapjes gebeuren. Een aantal van die stapjes zijn voor de studenten ook haalbaar. Voorbeelden zijn in de doctoraalfase de vrije punten, een gedeelte van je studie dat je vrij kunt besteden, een betere algemene inleiding in de propedeuse en bonuspunten in het kandidaats (van een 6-puntsvak een 10-puntsvak maken).'

R: 'Hoe denk je over de nulpubliceerders?'
DvN: 'Als mensen niet publiceren kan dat aan twee dingen liggen. Of ze kunnen het gewoon niet, ze hebben er geen zin in, of ze zitten in een organisatie die ze daar niet voldoende toe stimuleert. Er wordt op onze faculteit, en trouwens op de hele universiteit, een ontzettend slecht beleid gevoerd op bijvoorbeeld voortgangscontrole, de beoordelingsmomenten. Wat doet iemand? werkt hij wel? Waarom loopt hij vast? De discussie rond de nulpubliceerders moet gaan over de wijze waarop de zaak hier is georganiseerd. Worden er wel prikkels gegeven om te publiceren? Er zullen heus wel mensen tussen zitten die het gewoon niet kunnen. Maar dat is niet de hoofdzaak. De hoofdoorzaak is gewoon dat het hier walgelijk slecht georganiseerd is. Mensen worden nergens toe gestimuleerd. Mensen kunnen niet individueel tot een prestatie komen, of slechts bij hoge uitzondering. Het is altijd groepsverband. Je hebt een stimulans nodig van je omgeving. Dat werkt ook veel efficiënter.'

kernwapens

Van de kant van het IKV wordt er op gewezen dat bepaalde instellingen een belangrijke rol kunnen spelen in besluitvormingsprocessen. Ze menen dat, nu de meerderheid van de Nederlandse bevolking tegen kernwapens is, de instellingen (zoals bijv. universiteiten) de plicht hebben de besluitvorming overeenkomstig die afwijzende

houding van de bevolking te beïnvloeden, door zich tegen kernwapens uit te spreken. De FR heeft echter geweigerd een standpunt in te nemen.

DvN: 'Er zijn instituties, die gewoon erg veel te vertellen hebben. Een van die instituties is de universiteit. Daar zit de wetenschap, mensen die kunnen vertellen hoe het is. Als universiteit kan je niet afzijdig blijven in een maatschappelijke discussie. In de discussie rond de kernwapens wordt naar de mening van de universiteiten gekeken. Bijvoorbeeld in het geval van de economische faculteit: is het nou zo dat je wapens moet produceren om de werkgelegenheid te behouden?'
Het argument dat gebruikt wordt om je als FR niet uit te spreken over de oproep van het IKV, is dat politiek niet op de faculteit thuishoort. De AGE is van mening dat dit zó belangrijk is, dit gaat iedereen aan, dat je je over de zaak van de kernwapens moet uitspreken. Van der Zijpp zal hier tegen zijn, in het algemeen. Ik denk dat hij zal zeggen dat we hier om onderwijsredenen en om te publiceren zitten en dat dat niets met politiek te maken heeft. Dat is een strijd die je moet leveren. Maar van der Zijpp heeft niet alles te vertellen ook al is hij dekaan.'

Dick van Nes zal voortaan de verslagen van de vergaderingen van de FR voor Rostra verzorgen.
HvdH, JJ

Dageraad

Per 1 december ben ik Piet de Vrije opgevolgd in het dagelijks bestuur van onze faculteit. Piet is er na een jaar hard werken mee opgehouden en gaat nu afstuderen. Namens mijzelf en vele anderen wil ik hem hier bedanken voor het vele werk dat hij verricht heeft. Hij heeft met name ervoor gevaakt dat de democratische invloed van studenten ook op het bestuursniveau gegarandeerd werd. Piet bedankt.

Mijn eerste raad als dagelijks bestuurder was een hele korte. Veel heb ik hier dan ook niet te vertellen.

Er waren twee belangrijke benoeringen. Rob de Rond werd benoemd tot voorzitter van de kandidaatsraad en de avondstudent Swager werd benoemd in de commissie avondopleiding.

Lesbevoegdheid

Mensen die na september 1983 afstuderen en een lesbevoegdheid economie willen hebben moeten dan een uitgebreide cursus didaktiek volgen. Die bestaat onder andere uit 80 uur hospiteren of het bijwonen van lessen. Inlichtingen hierover bij Hans Oostendorp, telefoon 5254136.

Dick van Nes

Ingezonden

Geachte redactie,

Met belangstelling heb ik Uw artikel 'De vierde macht of de onmacht van bestuursleden?' gelezen.

Gaarne wil ik een kleine toelichting geven naar aanleiding van het begin van Uw historische schets, daarbij overigens in het midden latend of al het overige volledig juist is weergegeven.

In Uw artikel schrijft U:

'Op onze faculteit bestond een vacature voor hoofd van het bureau van de faculteit. Dezelfde functie werd door de heer Cosijn op dat ogenblik aan de medische faculteit vervuld. Voor de bestuurlijke reorganisatie werd het beter geacht als de heer Cosijn zijn functie zou neerleggen. De problemen in de opvulling van de vacature aan onze faculteit zouden bij de komst van de heer Cosijn eveneens opgelost zijn. Zo werd de heer Cosijn benoemd als hoofd van het Faculteitsbureau aan onze faculteit'.

Ter vermijding van mogelijke misverstanden wil ik hier graag het volgende opmerken.

1. De heer Cosijn was geen hoofd van het Faculteitsbureau van de Medische Faculteit, maar hoofd van het onderwijsbureau, dat een onderdeel vormt van dat Faculteitsbureau.

2. De heer Cosijn heeft tezamen met anderen op normale wijze gesolliciteerd. Voorafgaand aan deze sollicitatie is door ons geen enkel overleg gevoerd, formeel noch informeel, over de wenselijkheid van die sollicitatie in verband met situaties in de Medische Faculteit en onze Faculteit.

3. De sollicitaties zijn in een breed samengestelde benoemingscommissie besproken die unaniem de voorkeur aan de heer Cosijn gaf.

4. Pas in een later stadium van de selectieprocedure is contact opgenomen met bestuursleden van de Medische Faculteit om referenties over de heer Cosijn te vragen. Deze referenties zijn door de voltallige benoemingscommissie openhartig met de heer Cosijn besproken.

5. Omdat het een interne sollicitatie betrof, is afgesproken dat de heer Cosijn vanaf 1 april 1979 (voorshands parttime) werkzaamheden als hoofd van het bureau voor onze faculteit zou gaan verrichten, maar dat tot 1 oktober 1979 wederzijds de vrijheid zou bestaan (door zowel voor de heer Cosijn als voor onze faculteit) om de definitieve overplaatsing niet door te laten gaan. Zijn functie bij de Medische Faculteit moest op grond van voorschriften van het CvB zolang worden opengehouden.

6. Rond 1 oktober is met volledige instemming van alle betrokkenen besloten zijn aanstelling aan onze faculteit definitief te maken.

Ik meen er goed aan te doen U dit te schrijven omdat de minder goed op de hoogte zijnde lezer uit de hierboven geciteerde passage mogelijkerwijs de indruk zou kunnen krijgen dat twee faculteitsbesturen of -dekanen, ontdekkend dat zij twee complementaire problemen hadden, de heer Cosijn een voorstel of suggestie tot overplaatsing zouden hebben gedaan. Een indruk die dan volstrekt in strijd zou met de werkelijkheid.

Prof. Dr. P. Verburg

'Werken en wonen in Amsterdam'

Ter gelegenheid van haar 60-jarig bestaan organiseert de Faculteit der Economische Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam op vrijdag 15 januari 1982 een symposium over 'WERKEN EN WONEN IN AMSTERDAM' in de Blauwe Zaal van het RAI-Congrescentrum te Amsterdam.

Deelname is alleen mogelijk op vertoon van de toegangskaart, die na ontvangst van de kosten van deelname wordt toegezonden. De kosten bedragen f 50,-, over te maken op rekening 43.68.52.195 bij de AMRO-Bank, Jodenbreestraat te Amsterdam, ten name van Faculteit der Economische Wetenschappen, onder vermelding 'Symposium'.

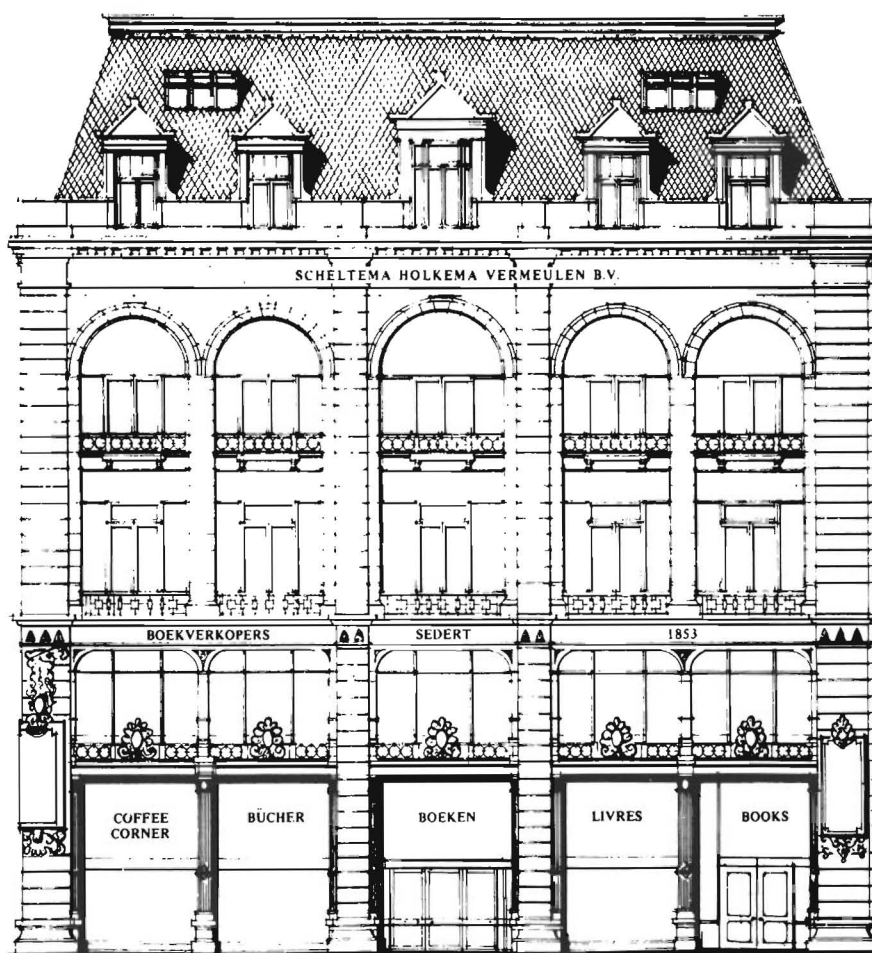
Studenten betalen f 25,-, mits met vermelding van het collegekaartnummer. In de toegangsprijs zijn begrepen: koffie, thee, aperitief en lunch, alsmede de teksten van de lezingen.

Voor verdere inlichtingen wende men zich tot Dr. H. W. ter Hart, p/a E.G.I., Jodenbreestraat 23 (kamer 2329), tel. 020 - 525.4079.

SCHELTEMA HOLKEMA VERMEULEN B.V.

Sinds 1 maart 1981 met een sterk uitgebreide afdeling economische wetenschappen voor een ruime keuze op het gebied van: accountancy, financiering, automatisering, marketing, organisatie, economie en geografie.

- Preadviezen Ver. Staathuishoudkunde 1981: Overlevingskansen van de verzorgingsstaat. Stenfert Kroese, 1981 f 29,50
- A.B. Laffer - De fiscus onder het mes, de gunstige gevolgen van belastingverlaging. Acropolis 1981 f 16,80
- Red. W.A. Hafkamp, G.A. Reuten - Rekenen op kernenergie. Stenfert Kroese, 1981 f 27,50
- Zoeklicht op beleid. Inleiding Dr. J. Zijlstra. Opstellen aangeboden aan Prof. Dr. G.A. Kessler. Stenfert Kroese, 1981 f 49,50
- Ludwig von Mises - Epistemological problems of economics. New York University Press, 1981 f 28,75
- Carl Menger - Principles of economics. New York University Press, 1981 f 28,75
- Ed. J. Kornai & B. Martos - Non-price control. North Holland, 1981 f 114,40
- The Brandt Commission Papers. Selected background papers. IBIDI, 1981 f 45,15
- Dr. M.A. van Hoepen - Anticipated and deferred corporate income tax in companies' financial statements. Kluwer, 1981 f 93,60
- E.K.C. Esseling & H. van Nimwegen - Administratieve processen. Kluwer, 1982 f 48,00
- Welke taken krijgt de mens? Over de automatisering van de arbeid. IPSO, 1981 f 24,00
- Een verkenning op het gebied van bedrijfsdoorlichting. Een checklist met gebruiksaanwijzing. COB / SER, 1981 f 19,50

scheltema holkema vermeulen bv.

boekverkopers sedert 1853

spui 10 1012 WZ amsterdam holland tel.020-26 72 12